

gea

quadern de la terra

número 19 - 2006

preu: 3 euros

Agenda Local 21, la sostenibilitat de demà

Editorial

La sostenibilitat de demà

3

Informe

De Río a la Xarxa Balear de Sostenibilitat

Per Sebastià Verd

4

Fòrum dels ciutadans Entrevista a Josep Martorell, *per S.V.***El punt de mira de la sostenibilitat**Entrevista a Ventura Blach, *per S.V.***Document**

La Carta d'Aalborg

11

La sostenibilitat de demà**Pensar en la Terra**

Entrevista a Gabriel Alemany

i Maria Antònia Grau, *per Antoni Oliver*

14

Menorca, referent de protecció ambiental Entrevista a Josefina Casals, *per Juanjo Sánchez***Eivissa, per no quedar darrere**

Per Magdalena Huguet

Engrescar la gent Entrevista a Neus Andreu, *per Magdalena Cortés***Tothom té veu**Entrevista a Miquel Ramon, *per Constanza Forteza***Notícies del món**

32

Les Illes

33

Agenda

37

Les opinions expressades a aquesta publicació són responsabilitat exclusiva dels seus autors i no compten necessàriament amb el suport de la Fundació "SA NOSTRA", Caixa de Balears.

L'Observatori de la Sostenibilitat, un organisme coordinat des de la Universitat d'Alcalà amb el suport de totes les universitats espanyoles i del Ministeri del Medi Ambient, ha posat de manifest l'alt grau d'ocupació "artificial" del territori de les Illes Balears i, en general, de tot el litoral mediterrani. No és l'única entitat que ha fet una denúncia semblant. El Consell d'Europa en va fer una altra amb relació -específicament- a la costa valenciana i també, amb referències específiques a les Illes, els hotelers reunits a Exceltur. Temen que la massificació acabi per passar factura tant socialment com econòmicament en una societat que té com a principal recurs el seu entorn.

D'això, precisament, tracten les agendes locals 21: de crear les condicions per a un nou ordre territorial i social. En definitiva de posar ordre a casa i contribuir així al nou món que es dissenyà a Río el 92. Protegir la costa, posar fre a la seva ocupació indiscriminada és un objectiu irrenunciable. De portes a dins, però també de portes a fora.

La sostenibilitat de demà

Som a punt de complir els quinze anys de Río, és a dir, de la Conferència de les Nacions Unides més coneguda com la Cimera de la Terra. De llavors ençà una nova consciència regeix sobre els pobles o, si més no, sobre 178 estats de tot el món que es comprometeren a fer efectives polítiques socials i mediambientalistes l'objectiu de les quals és construir un planeta més just i solidari. Una missió que vist tot el que ha succeït des de 1992 és, o sembla, pràcticament impossible, però que cal no perdre de vista. Així, a l'empenta del Programa 21 de Río naixeren les agendes locals que han tingut un notable èxit d'expansió, sobretot a Europa. La proposta és clara: ningú no pot romandre indiferent davant la pobresa que afecta el Tercer Món o ser insolidari amb qüestions que afecten tota la humanitat, com és ara el canvi climàtic.

Aquest esperit s'ha estès per tot arreu. També a les Illes Balears, on les primeres agendes locals daten de 1994. Avui són 61 municipis els que s'han incorporat a la Xarxa Balear de Sostenibilitat, que agrupa totes les iniciatives relacionades amb el Programa 21 i que es coordinen des de la Conselleria de Medi Ambient. És un èxit que demostra la sensibilitat dels responsables polítics envers els problemes mediambientals. En totes les seves declaracions públiques els polítics, sigui quina sigui la seva ideologia, manifesten un gran respecte per l'entorn. No obstant això, aquesta bona predisposició topa amb una greu mancança: la indiferència d'una part important de la població que fa que la participació ciutadana en aquests processos sigui l'assignatura pendent.

Indiferència o desconfiança? La falta de participació ciu-

tadana contrasta amb l'alt grau de conscienciació que es manifesta a totes les enquestes o quan es tracta de mobilitzacions concretes, conscients de tot el que està en joc. La salut del planeta està en joc i també la de la nostra societat. No debades, la realitat de les Illes Balears topa frontalment amb qualsevol principi de sostenibilitat, com ho demostra el fet -comprovat per l'Observatori de la Sostenibilitat- que el sòl urbanitzat de les Illes s'ha incrementat en un 40% en els darrers vint anys. Una percentatge que corr en paral·lel a l'increment de la població i a l'augment dels visitants. Les Illes suporten una pressió demogràfica de cap a cap d'any superior al milió i mig de persones.

Tot plegat obliga a repensar un model de desenvolupament que té evidents límits. Trobar punts d'equilibri és imprescindible, la qual cosa no sempre és possible quan hom parla de l'escalfament del planeta o de qüestions que impliquen tota la humanitat. Però si que ho és, o així ens ho sembla, aplicar mesures locals. És a dir, començar pels fonaments, per construir un món més just des de baix, tal com es reclamava a Río.

D'aquí la importància de les agendes locals com a eina de reflexió col·lectiva. No debades les AL21 donen prioritat a la participació i a l'educació com a instruments per a la conscienciació social envers els problemes mediambientals. D'alguna manera hom pot dir que les agendes van dirigides més al futur que no al present, per conscienciar les noves generacions perquè siguin elles les que provoquin el canvi d'hàbits -en el nostre cas amb especial incidència sobre el consum de territori- que és imprescindible per garantir la sostenibilitat de demà.

gea
quadern de la terra

núm. 19 - octubre, 2006

Edita: Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears

Fundació
"SA NOSTRA"

C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
e mail: fundacio@sanostra.es

Consell Assessor:

Gaspar Caballero, Albert Catalan,
Joan Mayol, Miquel Pasqual,
Andreu Ramis, Miquel Rayó i
Bartomeu Tomàs.

Director: Sebastià Verd.

Secretària de redacció:
Magdalena Mulet.

Redactors i col·laboradors:

Jordi Calleja, Magdalena Cortés,
Constanza Forteza, Gina Garcías,
Maria Ferrer, Magdalena Huguet,
Miquel Massutí, Antoni Oliver,
Jaume Rosselló i Juanjo Sánchez.

Redacció:

F. de Borja Moll, 10 - entresòl
Tel. 971 71 16 61.
07003-Palma.

**Disseny, realització i
impresió:** Imprenta Homar.

Dipòsit Legal: PM-433-1998

Preu: 3 euros
Subscripció: 9 euros
(tres números per any)

TARJA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i llinatges .....

Adreça .....

Ciutat ..... C/P .....

Tel ..... Fax .....

Dades bancàries:

"SA NOSTRA" Caixa de Balears, oficina .....

Compte corrent/llibreta d'estalvis

núm. ....

Per a subscripcions emplenau aquesta tarja i adreçau-la a:
Fundació "SA NOSTRA" Caixa de Balears
C. de Can Tàpera, 5 - 07015 Palma.
Tel. 971 70 74 21 - Fax 971 70 79 50
o bé per correu electrònic, a: fundacio@sanostra.es

*Els tres primers números de GEA - Quadern de la Terra
seran de franc, a partir de la recepció d'aquesta subscripció.*

A la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament que tengué lloc a Río el 1992 s'aprovà el Programa 21, segons el qual els poders locals s'havien d'implicar directament en la preservació mundial de l'entorn i dels recursos naturals. Així varen néixer les

De Río a la Xarxa Balear de Sostenibilitat

Sebastià Verd

agendes locals que s'han estès arreu del món. A les Illes Balears hi ha, en aquests moments, 61 municipis que tenen en marxa diferents etapes del programa, tots ells agrupats a l'anomenada Xarxa Balear de Sostenibilitat, que es coordina des de la Conselleria de Medi Ambient i en la qual hi col·laboren els consells insulars. El seu objectiu és fomentar la participació ciutadana a tots els nivells i conscienciar la població que els problemes ambientals tenen solució si tots contribuïm a posar-los remei.

El 3 de juliol de 1992, milers i milers de *favelistes* de Río es veren sorpresos pels talls de trànsit i per la intensa vigilància policial que els impedia baixar dels seus barris a la gran ciutat. Aïllats en les seves fràgil cases, construïdes amb els sobrants de la població, sols no s'havien asabentat de la notícia. La premsa gairebé no entra a les barraques i la televisió només serveix per veure futbol, per seguir l'equip nacional del Brasil i la sort dels emigrants de luxe que militen en els més rics i coneguts clubs europeus. O per escoltar música: aquesta música trepidant que sembla convidar, perenment, a anar de rua, però que en realitat amaga dies i anys de fam i molta més tristor de la que aparenta. Río és una ciutat alegre. Río és

un punt d'inflació a la història. Varen ser deu dies de juliol d'enorme intensitat negociadora. La més gran cimera internacional mai no reunida. Organitzada per la Conferència de les Nacions Unides per al Medi Ambient, hi assistiren 108 cap d'Estat o de govern i hi foren representats 172 països, endemés de 2.400 ONG.

NEIX LA SOSTENIBILITAT

Feia vint anys de la primera gran cimera mediambiental, celebrada a Estocolm. Una de les ciutats de la societat del benestar havia estat l'amfitriona d'un fet extraordinari en plena guerra freda. Però aquesta guerra ja havia acabat i era hora de plantejar una nova reunió d'alt nivell, si bé per a aquesta ocasió les Nacions Unides s'estimaren més elegir una ciutat del Tercer Món. No debades s'hi havia de parlar de medi ambient, de pobresa i de desenvolupament sostenible. Per primera vegada hom sentia parlar de "sostenibilitat", un concepte encara no ben definit però que de llavors ençà s'empra indiscriminadament i exageradament. Els debats foren molts intensos i a la fi -abans que els *favelistes* poguessin tornar a circular lliurement per la ciutat- es donà llum verda a les declaracions finals i a l'aprovació dels programes d'actuació, entre els quals el Programa 21, que havia de suposar la redacció de la Carta de la Terra i el sorgiment de les agendes locals 21.

Río va ser un punt d'inflació a la història ecologista. Les grans potències mundials s'havien torbat molt a reunir-se i no es volia perdre el temps. Era un moment dolç. Només feia tres anys que havia caigut el mur de Berlín. Es parlava del final dels enfrontaments i, per tant, es tractava de trobar nous paradigmes, vàlids per a totes les societats. I un d'ells, nascut entre els debats de la Conferència, era la sostenibilitat. "Els Estats -diu un dels acords adoptats a la Cimera- hauran de cooperar amb esperit de solidaritat mundial per conservar, protegir i restablir la salut i la integritat de l'ecosistema de la Terra". Però aquesta solidaritat no podia ser igual per a tothom. S'havien de superar les diferències i evitar nous tipus d'explotació dels països rics envers els pobres.

Reciclatge, alternativa eficient.

una ciutat de platges famoses. Río és el carnaval i és, també, una de les ciutats més conflictives del món. El turisme i la pobresa s'hi donen la mà.

No és un fet sorprenent: succeeix a molts altres indrets del món.

Río és una d'aquestes ciutats on la societat opulenta comparteix habitatge amb la misèria, però -evidentment- en cambres ben separades. Tan separades com la barrera que impedí, aquell dia, que els pobladors de les barraques, dels *bidonvilles*, que a Brasil es diuen *faveles* es barreassin amb les representacions internacional que acudien a l'anomenada Cimera de la Terra i que s'hostejaven, còmodament, als hotels de la platja.

Però rere aquestes evidents contradiccions, Río marcà

DESENVOLUPAMENT SOCIAL

En definitiva, Río va plantejar que per assolir un món mediambientalment sostenible s'havia de donar prioritats al desenvolupament social. "Tots els estats i totes les persones -deia un altre dels punts- hauran de cooperar per eradicar la pobresa com a requisit indispensable per al desenvolupament sostenible". S'havia de donar prioritats als països en vies de desenvolupament que, alhora, segons es constata, també eren els més vulnerables des del punt de vista mediambiental. En conseqüència els estats s'havien de comprometre a desenvolupar polítiques econòmiques que tenguessin cura del principi de solidaritat i de respecte pel medi ambient.

Río va ser una festa, tot i que hom era conscient que les grans decisions quedaven només embastades i que -com va succeir- no passarien de ser declaracions de principis. Declaracions com la referida a la guerra, que qualificaven, per definició, com "enemiga del desenvolupament sostenible". El món acabava de sortir de l'anomenada guerra freda i hom veia possible una evolució pacífica. La mítica revolució dels anys seixanta i setanta, quedava superada per un nou horitzó en el qual els estats més pobres podrien rebre ajuda per superar la seva crisi sense noves hipoteques. En clau interior, per exemple, es va concloure que "les dones, els joves, les poblacions indígenes i les seves comunitats, així com altres comunitats locals tenen un paper fonamental en l'ordenació del medi ambient i en desenvolupament, la qual cosa fa que sigui imprescindible comptar amb la seva plena participació per assolir el desenvolupament sostenible".

LES AGENDES LOCALS

Aquest, potser, va ser el missatge principal de Río: mentre els estats resolien les seves diferències polítiques i tractaven de compaginar els seus interessos econòmics amb un nou ordre internacional més just i solidari, les comunitats locals no podien romandre mans plegades, s'havien d'organitzar d'acord amb el principi que les solucions globals -com es veurà després a Kyoto, a la Cimera del Canvi Climàtic- sorgeixen d'actuacions locals o, més ben dit, de la suma de moltes accions locals. Per això i no per altra cosa Río va donar llum a les agendes local 21.

Amb el nom d'Agenda 21 va ser batejat un document de Río en el qual es pretenia donar forma a una estratègia fonamentada en els poders locals i en la participació dels ciutadans de tot el món. Com va dir Maurice F. Strong, el secretari general de la Conferència de les Nacions Unides per al Medi Ambient i el Desenvolupament, "l'Agenda 21 es fonamenta en la premissa que el desenvolupament sostenible no només és una opció sinó un imperatiu, tant en temes ambientals com econòmics i que, endemés, és factible. Per això requereix un canvi de prioritats en els governs i en les persones, així com un gran desplegament de recursos humans i financers a escala nacional i internacional". Es tractava, en definitiva, d'establir una aliança global per assolir un "futur sostenible, segur i igualitari a mesura que avancem cap el segle XXI". -Però: estaven disposats els estats a engegar aquesta força?

Si més no, es comprometeren a accelerar l'aplicació de l'Agenda 21 de manera global. No obstant això, allò que no tengueren en compte fou que l'evolució política internacional no aniria pel camí que s'havia descrit a Río. La Cimera, de la qual aviat es compliran quinze anys, va concloure de manera positiva. Però hom no pot dir que hagi

Calvià, Agenda pionera

Des de l'aprovació de la Carta d'Aalborg, les Illes Balears han acollit nombroses iniciatives relatives a la implantació del Programa 21. Els treballs s'iniciaren a Calvià, on el 1997 es donà llum verda a la primera Agenda Local 21 de l'arxipèlag i una de les primeres de tot l'Estat espanyol. A Río s'havia debatut un model de desenvolupament sostenible que tenia com a punt de partida la implantació d'aquest tipus d'iniciativa local, tot i fent una especial referència a l'educació i a la participació.

Es tractava, en definitiva, d'adoptar mesures tot pensant sobretot en el futur, de la qual cosa en prengué bona nota l'Ajuntament de Calvià que, al llarg de quasi una dècada, participà a tots els fòrums internacionals relacionats amb la sostenibilitat. Va ser present a Aalborg (1994), a Lisboa (1996) i a Johannesburg. Segons l'aleshores batlessa, Margalida Nájera, el missatge de Río contribuï decididament a un canvi de rumb al municipi a través de la desclassificació de sòl urbà.

D'aquesta manera, sobre la base del municipi més massificat de Mallorca, els responsables de Calvià, a través de l'Agenda Local 21, anaren redissenyant el model fins a convertir-lo, si més no teòricament, en una avançada del desenvolupament sostenible. Fruit d'això, i d'una campanya de relacions exteriors quasi perfecta, Calvià rebé entre el 1998 i el 2002 fins a vuit premis internacionals per les seves bones pràctiques mediambientals. Organismes internacionals com les Nacions Unides o el Consell d'Europa donaren per bones les teories, segons les quals la reconversió és possible.

El 1997 Calvià organitzà una cimera internacional sobre turisme sostenible directament relacionada amb l'Agenda Local recent engegada, on s'aprovà una resolució que el 2002 s'incorporà a la cimera que l'Organització Mundial de Turisme celebrà a Johannesburg en paral·lel a la segona Cimera de la Terra. A la cimera de Calvià, polítics i empresaris del món turístic, plantejaren les exigències socials i econòmiques d'una política mediambientalment satisfactòria i, per primer cop, se sentí parlar d'introduir una ecotaxa, l'objectiu de la qual era el reequilibri social i ecològic de les zones turístiques.

arribat a bon port. En el millor dels casos hem vist que la travessia és molt més llarga del que hom imaginava. Les agendes locals eren un catàleg de mesures amb un enfocament integral per als problemes ambientals regionals i sectorials. L'esperit era inequívoc. Els problemes s'havien de resoldre equitativament. Els països industrialitzats, que contaminen més, havien de fer un esforç suplementari i tothom s'hi havia d'implicar. Però en lloc de solidaritat, el món creà un nou monstre: la globalització.

La revolució pacífica que hom esperava donà pas a una revolució neoliberal que no tenia res de solidària ni tampoc de pacificadora. En lloc d'estendre l'esperit de Río s'obriren els mercats comercials i financers. Sorgiren noves formes d'explotació en el Tercer Món que, en nom de l'economia, imposaven unes noves regles del joc que marginaven la major part de la població mundial. Una situació d'injustícia que ha contribuït a alimentar els fonamentalismes que han substituït les utopies socials per la religió de l'odi.

LA CARTA D'AALBORG

Això no obstant, la globalització esdevingué un fet que no es pot aturar. Deu anys després, la Cimera de Johannesburg, coneguda també com a Río+ 10, ja no va ser ni ombra de l'anterior. Es plegaren les veles. Però res-

L'herència de Río

Tot i el temps transcorregut des de la cimera de Río i dels decebedors resultats de Johannesburg, a aquesta ciutat sud-africana es mantengueren en peu els principals acords de 1993, sobretot els referits a l'energia, a l'aigua, a la biodiversitat, al comerç i a la pobresa.

Aquest són els reptes que les agendes locals han heretat:

Energia: Incrementar l'accés a les fonts d'energia renovable. La Unió Europea proposa incrementar les energies renovables en el 2% anual per tal d'arribar al 15% més l'any 2015.

Aigua i sanejament: Es proposa reduir a la meitat la població que viu sense aigua potable i clavegueram. Actualment hi ha al món una població de 2.400 milions de persones que no gaudeixen de les mínimes infraestructures de sanejament.

Biodiversitat: Evitar la pèrdua de biodiversitat. Segons les Nacions Unides, el 12% de les aus i el 25% dels mamífers de la Terra estan en perill d'extinció.

Comerç: La cimera de Johannesburg ratifica els acords de l'Organització Mundial de Comerç de Doha on s'estableix la prohibició de subvencionar als països rics les produccions que exporten els pobres.

Pobresa: S'insisteix en el 0,7% del PIB com a compensació del Primer Món als països pobres.

Turisme: A Johannesburg, l'OMT declarà que el turisme havia de ser culturalment i mediambientalment respectuós amb els països receptors. Només feia un any de l'11 de setembre i s'era en plena crisi turística mundial. Els congressistes apostaren per un turisme que contribueixi al desenvolupament dels pobles "per tal de combatre la misèria", allunyar-se de qualsevol tipus de neocolonialisme i ajudar al coneixement entre cultures d'origen i evolució diferent.

tava, almenys, una idea en peu: el compromís de les comunitats locals. Una idea que s'havia consolidat el 1994 a la ciutat danesa d'Aalborg, on 80 municipis europeus es comprometeren a dur endavant el Programa 21. Es va signar l'anomenada Carta d'Aalborg "de les ciutats i pobles europeus cap a la sostenibilitat" en la qual es preveu que les autoritats locals dediquin un esforç prioritari amb relació a la conscienciació i a les mobilitzacions ciutadanes a favor del desenvolupament sostenible. Hom era conscient que la capacitat de càrrega del medi ambient, a nivell mundial, arribava a límits insuportables i que, en aquest context, l'Agenda 21 es presentava com una eina de treball ben útil.

L'AGENDA 21 ATERRA A CALVIÀ

Les propostes d'Aalborg s'estengueren immediatament per tota Europa. Aquest mateix any, l'Ajuntament de Calvià inicià la seva primera diagnosi per a una Agenda Local que s'aprovà, finalment, el 1997. Pràcticament al mateix temps, el 1995, el Govern balear -a l'empara del programa Ecotur- ja havia impulsat la realització de diagnòstics ambientals a sis de les principals zones turístiques de les Illes i, per part seva, el Consell de Menorca elaborà un Pla

de desenvolupament sostenible d'àmbit insular dirigit a formar part de la declaració de l'illa com a Reserva de la Biosfera.

De llavors ençà, amb més o menys intensitat o projecció pública, s'han realitzat i aprovat nombrosos plans d'acció ambiental, alguns dels quals es varen relacionar amb estudis previs a l'aprovació de les DOT, les directrius d'ordenació territorial de 1999 o amb la posterior redacció dels plans territorials de cadascuna de les illes. En el mateix any de les DOT s'aprovaren els plans ambientals de Sant Antoni de Portmany i de Fornells. I així, el 2002, el Govern de les Illes Balears creà la Xarxa Balear de Sostenibilitat, per donar peu a estendre les agendes locals a la totalitat dels municipis de les tres illes.

Actualment hi ha seixanta-un municipis de Balears -el 80% del total- que han signat la Carta d'Aalborg i que s'han incorporat a la Xarxa. Vint-i-dos d'aquests municipis han acabat tot el procés d'elaboració de les agendes i han passat a la fase del Pla d'acció, un pla que es pretén participatiu i que abasta tot el ventall possible de la sostenibilitat: la mediambiental, evidentment, però també la sostenibilitat social i econòmica. Això no obstant, no a tots els municipis hi ha el mateix grau d'implicació. Hi ha, en general, una mancança important que és, justament, en un dels punts que més es destaquen a la documentació de Río: la participació ciutadana.

Aquesta és la principal crítica que hom pot fer a un procés obert fa catorze anys i que, teòricament, suposa la major mobilització de tota la història de la humanitat a favor de la sostenibilitat. A les Balears aquesta mobilització s'ha donat. En el cas de Calvià fins i tot assolí múltiples reconeixements internacionals, com la distinció atorgada a la Cimera de Johannesburg. Però la realitat és diferent. El 2005 en una jornada d'avaluació organitzada per la Conselleria de Medi Ambient es va concloure que "una de les mancances més esteses i que demanden una solució immediata és la baixa participació ciutadana i la pèrdua d'interès en el seguiment del procés".

En aquesta anàlisi no hi era aliena la situació econòmica i social que travessen les Illes, després d'una crisi turística que encengué les alarmes i de l'inici d'una nova fase econòmica expansiva que es caracteritza per un nou boom constructor i per un increment desbordant de la població. Tot plegat, unit a una "cohesió social desordenada", a un "teixit associatiu desmotivatiu" i a una "manca de lideratge polític" provoca que la gent no s'impliqui com correspondria. No hi ha una sola causa que justifiqui la baixa participació sinó un conjunt de circumstàncies que obliguen a fer anàlisis més complexes i, sobretot, a animar els municipis que duguin endavant les agendes locals.

En aquest sentit, l'avaluació feta a les III Jornades d'Agendes Locals a Balears encoratjà els ajuntaments a implicar els ciutadans en les seves respectives agendes per, entre altres coses, aprofundir en el coneixement de la realitat social de cada municipi i perquè la població estigui informada de les actuacions de l'Agenda. L'objectiu és clar: participació és igual a informació o a coneixement. "La implicació -es diu a les conclusions- promou conscienciació i per tant que els participants siguin conscients de la realitat tècnica i econòmica a l'hora de posar en marxa un determinat projecte".

D'altra banda, és important que el major nombre possible de ciutadans puguin aportar les seves idees i participar en els processos de gestió de les comunitats locals.

Entrevista a Josep Martorell, membre de l'equip coordinador de les Agendes Locals 21

Josep Martorell forma part de l'Oficina de l'Agenda Local 21 que des de fa anys manté oberta la Conselleria de Medi Ambient per coordinar i donar suport a totes les iniciatives relacionades amb les agendes locals que, inspirades en la filosofia de Río, pretenen una resposta local als problemes de la sostenibilitat. És biòleg i comparteix la feina amb un arquitecte i un tècnic superior de turisme. Un treball que desenvolupa de manera continuada gairebé fa un lustre per damunt de les conjuntures polítiques, la qual cosa reforça allò que és un dels fonaments de les agendes: la participació ciutadana.

Fòrum dels ciutadans

S. V.

-La seva feina és donar suport i coordinar les agendes locals, com ho fa?, com s'hi implica en aquesta feina?

-Con vostè diu, form part de l'equip que coordina el treball de les agendes locals de Balears, des de la Conselleria de Medi Ambient. Som un equip ben avingut, format per tres tècnics, dirigits o coordinats per Guillem Chacártegui i a les ordres de la Direcció General de Qualitat Ambiental i Litoral. Què com m'hi vaig implicar?, doncs l'equip està format per un arquitecte especialitzat en qüestions urbanístiques, un tècnic superior de turisme i jo mateix, que som biòleg. Tot d'una que vaig llicenciar-me em vaig dedicar a la biologia marítima per, a continuació, passar a l'ensenyament. No és que l'ensenyament no em satisfaci, però vaja... em sent més còmode en la recerca o, almenys, sent a la primera fila. Amb tot això sorgí el tema de les agendes locals. M'hi vaig implicar d'immediat i amb entusiasme, com tot l'equip.

TRES VÈRTEXS

-I a l'oficina, com s'organitzen un arquitecte, un tècnic superior de turisme i un biòleg?

-Ens complementam. Medi ambient, turisme i territori són els tres principals vèrteixs del nostre model de desenvolupament a les Illes, de manera que cadascun de nosaltres aporta una visió sectorial. Això no obstant, però, per raons pràctiques ens hem repartit els municipis, perquè no tota la feina es refereix a la nostra especialitat concreta. Ens repartim les àrees i els municipis. A efectes organitzatius actuam de manera global. Vaja, que procuram tocar tots

"Una agenda local és un pla d'acció a curt, mitjan i llarg germini, que s'ha decidit i consensuat a través de la participació ciutadana"

els temes dins les agendes locals dels municipis que tenim assignats, però actuam com a assessors de la nostra especialitat a la resta.

-S'ha parlat molt de les agendes locals, però, segons vostè, què són? Com les definiria?

-Una agenda local és un pla d'acció a curt, mitjan i llarg termini, que s'ha decidit i consensuat a través de la participació ciutadana i l'objectiu del qual és millorar la qualitat de vida d'un municipi concret... tot tenint sempre en compte la sostenibilitat. Hem de procurar que aquests plans no es converteixin en cartes als reis, sinó que aquests projectes definits per la participació ciutadana siguin realistes des del punt de vista de la sostenibilitat.

AGENDES LOCALS PER TOT ARREU

-Les agendes sorgeixen a Ríu, però la seva aplicació no va ser immediata. Com sorgeixen a Balears?

-En un principi, l'Agenda que més sonava era la de Calvià, quan la batlessa era Margalida Nájera. Des de Calvià es

va fer molta difusió dels projectes. Fins i tot reberen premis internacionals. I la resta de municipis aprofità aquesta estirada mediàtica, de manera que a poc a poc es van implantar la resta d'agendes locals, amb major o menor èxit però amb prou eficàcia, de manera que al dia d'avui només queden quatre municipis en els quals encara no s'ha començat el procés. A la resta ja s'ha engegat i en vint-i-nou casos ja hi ha projectes consensuats i en marxa. Els municipis més avançats són els de Menorca i, també, els de Mallorca i els que menys els d'Eivissa. Però, uns més endarrerits i altres més avançats les agendes locals s'implantaràn a totes bandes. A Calvià, després del canvi polític, s'han tornat a reprendre les tasques i a Palma les han iniciat amb prou força a pesar de la complexitat que suposa posar en marxa un projecte d'aquesta trosada a un municipi gran.

-Quin són els principals eixos d'actuació?

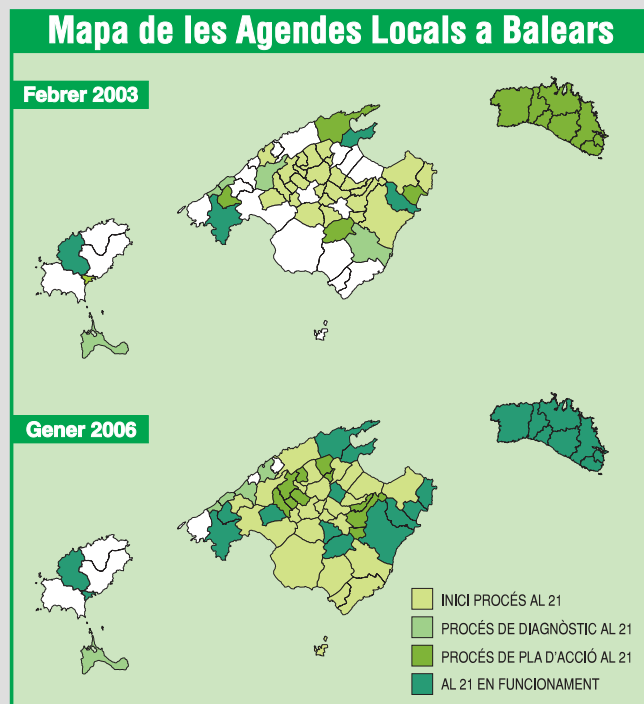
-En el nostre cas, tenim un objectiu fonamental: el foment de la participació i a través d'aquesta, que els fòrums ciutadans nascuts a l'ombra de les agendes facin propostes concretes als seus ajuntaments. És una forma

Estat de l'Agenda Local 21 (a 4 de maig de 2006)

Municipis de les Illes Balears: 67 (Mallorca 53, Menorca 8, Eivissa 6)							
Inici	C. Aalborg	Diagnòstic			Pla d'Acció		XBS
No han iniciat l'AL 21	Només han signat l'adhesió a la Carta d'Aalborg	Diagnòstic començat	Diagnòstic: acabat (1) aprovat pel Fòrum (2) o pendent d'informar (3) o informat pel CEI (4)		Han iniciat el Pla d'Acció	Pla d'Acció: acabat (1) aprovat per l'ajuntament (2) o pendent de validar (3) o validat pel CEI (4)	Pla d'Acció ratificat per la CBMA i registre
Andratx	Banyalbufar (T) Deià (T)	Bunyola (T) Escorca (T)	Algaida (P) Campos (M)	1	Alaró (R) Ariany (P)		Alcúdia (N) Artà (N)
Sant Josep	Estellencs (T)	Esporles (T)	Inca (R)	4	Binissalem (R)		Calvià
Santa Eulàlia	Fornalutx (T)	Llucmajor	Lloseta (R)	1	Búger (R)		Capdepera
Sant Joan de L.	Sóller (T)	Muro (N)	S. Eugènia (P)	1	Campanet (R)		Llubí (P)
	Valldemossa (T)	Palma	Selva (R)	4	Consell (R)		Manacor
	Formentera	Sa Pobla (N)	Sencelles (P)	1	Costitx (P)		Marratxí (R)
		S. Margalida (N)	Ses Salines (M)	1	Felanitx		Montuïri (P)
		Santanyí			Lloret (P)		Petra (P)
					Mancor (R)		Pollença (N)
					Maria de S. (P)		Porreres (P)
					Sant Joan (P)		Puigpunyent (T)
					S. Maria (R)		Sant Llorenç
					Sineu (P)		Son Servera
							Vilafranca (P)
							Eivissa
							Sant Antoni
							Alaior
							Ciutadella
							Es Castell
							Es Mercadal
							Es Migjorn
							Ferrerries
							Maó
							Sant Lluís
Total: 4	Total: 7	Total: 9	Total: 8		Total: 14	Total:	Total: 25

Mancomunitats: P=Pla de Mallorca, R= Es Raiguer, T=Tramuntana, M=Migjorn de Mallorca, N=Zona Nord

nova d'implicar-se amb la problemàtica local. Als ciutadans se'ns demana que anem a votar cada quatre anys per elegir els nostres regidors i després, sembla com si ens haguéssim de desentendre de la gestió municipal fins a les següents eleccions. Les agendes locals pretenen evitar aquest buit i fer que a cada municipi es creï un fòrum ciutadà integrat per persones compromeses, a les quals es demana que facin propostes. I sí, com li he dit, partim de la base que totes aquestes propostes han de ser sostenibles, llavors comprendrà que l'aportació és molt important, ja que suposa un compromís de tota la ciutadania i no només dels responsables polítics.

UN BOLLA QUE RODA

-S'ha referit a Calvià. És veritat que a les passades legislatures es donà molta importància a les agendes locals. Se'n sentia parlar molt, potser perquè hi havia una forta pressió mediàtica. Però ara no tant. A pesar de tot el que vostè em diu, la impressió és que les agendes locals passen més desapercebudes.

-Jo no estic d'acord amb el que diu. Crec que es fa una bona feina i que els resultats s'han començat a veure. Pensi que aquesta, la de la sostenibilitat, és una roda mala de moure, però que tot d'una que roda no es pot aturar. Hem entrat en una nova cultura de participació i això costa. No és fàcil convèncer la gent perquè després d'una feixuga jornada laboral, llevi hores a la família o al lleure per reunir-se a debatre qüestions municipals. No és bo de fer, encara que només sigui un pic cada mes. Però, a poc a poc la bolla de neu, amb el sentit més positiu, es fa més grossa. Encara queda un bon tram per recórrer, molt de marge per créixer. Però estic convençut de l'èxit de les agendes locals, si més no aquí, a les Illes.

-Parlam de sostenibilitat, de participació, però què li sembla si posàssim qualche exemple pràctic?

-Se'n poden posar molts d'exemples. Damunt la taula te-

nim un llarg llistat de projectes concrets per als quals els municipis ens demanen subvenció. En demés, cada municipi té el seu propi Pla d'acció, però, per exemple, tenim el cas de Sant Llorenç des Cardassar on es proposà treure la circulació del casc urbà. O el de Puigpunyent on, a suggeriment del Fòrum ciutadà, s'ha posat en marxa un sistema de compostatge municipal per reaprofitar el fens. En aquests casos les institucions com el Consell o el Govern hi poden participar mitjançant subvencions, però hi ha molts d'altres projectes que són finançats pels mateixos ajuntaments o que no necessiten doblers.

CONFIANÇA EN EL FUTUR

-En qualsevol cas, personalment, creu que els objectius marcats a Rio o a Kyoto, per fer esment de dues de les darreres grans cites mediambientals, es compleixen?

-A nivell personal, estic convençut que sí. Les agendes locals són una bona eina. No l'única, però sí important, perquè això de demanar directament a la gent què faria per millorar la qualitat de vida del seu municipi és nou. I

funciona. Al principi, com li deia, sembla que allò que es demana és una carta al reis. Sembla que el Fòrum ciutadà ha de tenir una varreta màgica per fer doblers o que si no, no servirà de res. Però no... la gent s'adona que el que és important és el compromís. La gent se'n tem que si s'ajunten per demanar coses concretes les administracions responen.

"Estic convençut que sí. Les agendes locals són una bona eina. No l'única, però sí important"

-En termes més generals, la societat respon a aquestes iniciatives o queden a un àmbit reduït? Per exemple, si parlam de sostenibilitat a les Illes Balears i ens referim al transport, és evident que es continua afavorint el transport privat en contra de les directrius de Kyoto.

-Estic segur que les agendes contribuiran a pal·liar la situació tot partint d'una situació que, sens dubte, no és bona, però que entre tots es pot millorar. Sens dubte contribuiran a canviar els comportaments socials. És una roda, és una bolla que costa que comenci a redolar. Vostè parla de Kyoto. Doncs bé, sense sortir de Mallorca hi ha molts de projectes de mobilitat, a escala local, on molts fòrums proposen mitjans de transport alternatiu, com és potenciar l'ús de la bicicleta.

-Tot plegat, no és una mica utòpic?

-Semblarà que som part interessada, i sí ho som, però no més que qualsevol altra persona. Crec que els grups comencen sent petits però que a mesura que els projectes cristal·litzen s'hi sumarà més gent. La gent pot estar darrera la roca però al final participarà, sobretot quan s'adoni que no és una acció en solitari, sinó que al darrera hi ha un moviment internacional. Nosaltres a les Illes hem creat la Xarxa Balear de Sostenibilitat que, alhora està integrada en una xarxa estatal. I mantenim contactes amb Hannover que és on hi ha el quarter general europeu de les agendes locals. A aquesta bolla ja no hi ha qui l'aturi.

El despatx del director general de Qualitat Ambiental i Litoral, Ventura Blach, està presidit per un tauló de retrats amb paisatges d'unes illes que formen part del rècord.

El punt de mira de la sostenibilitat

S.V.

Qualitat sap molt bé el valor que tenen aquestes imatges que, encara que irrecuperables, conviden a preservar un entorn que al capdavant és el principal patrimoni d'una comunitat que viu del turisme. Blach, en l'anterior legislatura, fou director de l'IBATUR. Coneix l'Administració i la maquinària interna dels partits polítics. I el turisme. És a dir, la fórmula segons la qual els projectes poden esdevenir realitats.

-El Govern s'ha mostrat decidit partidari de les agendes locals. Fins a quin punt arriba el seu compromís?

-Fins dalt del tot. Des d'un principi aquest govern ha deixat clar que volia donar suport al cent per cent a les agendes locals 21. De fet, qualsevol pot comprovar que en aquests tres anys de govern del PP hem fet una feina important. Cada any hem incrementat les ajudes, perquè creim que el futur passa per aquest sistema de gestió ambiental. No només perquè es tracti de donar resposta a les demandes

de la gent o dels turistes que ens visiten, sinó per llegar als nostres fills i néts uns pobles i unes ciutats dignes de ser viscudes. Per això creim en la participació ciutadana a l'hora de dissenyar aquest futur. La gent és la que ha d'opinar sobre el que vol. Per això aquest Govern continuarà donant suport a tots els ajuntaments que promoguin agendes locals, tant amb finançament com amb ajuda tècnica.

-Diu que s'ha d'escoltar la gent. Però aquesta és una virtut política que més aviat s'oblida.

-Nosaltres no. Nosaltres escoltam la gent.

-Sobre les agendes locals hi ha infinitat de pàgines web i totes elles parlen de participació ciutadana. Hi ha molta literatura. Però, com és la realitat? Les agendes locals continuen sent desconegudes per a la majoria de la gent.

-Segurament encara hi ha molt de camí a recórrer, però des de la Conselleria feim molta feina perquè les agendes siguin conegudes i no només això, sinó que siguin eines pràctiques per fer propostes. Feim una feina conjunta entre ajuntaments i consells insulars. És veritat que costa fer participar la gent, però els ajuntaments tenen cada vegada més clar que han de fomentar aquesta participació. Com a prova: Porreres, on aquest estiu hi va haver una concentració multitudinària al santuari de Mont-i-sion. Els batles saben que s'ha d'escoltar els ciutadans. I és aques-

ta confiança entre ciutadans i polítics que farà que les agendes locals siguin decisives per al futur de la nostres Illes. Gairebé tots els municipis s'hi han apuntat, només n'hi ha quatre que encara no han començat, però que ho faran aviat.

PALMA, ENDAVANT

-Entre els darrers que han començat hi ha Palma...

-Els treballs de Palma es troben ja en fase de diagnòstic. Però en només un any s'ha avançat molt. La regidora que se n'encarrega, Catalina Terrassa, n'està entusiasmada. Tot i que dur una agenda local a una població que supera els quatre-cents mil habitants és molt complicat.

-La participació es més difícil.

-Sí, però no és cap obstacle insalvable. Els ajuntaments petits ho tenen molt més fàcil, perquè tothom s'hi coneix, però els grossos han respost d'una manera molt satisfactòria. A Manacor es fa una gran tasca i també a Calvià, on s'ha reprès l'agenda amb molta força. Marratxí aplica ja el diagnòstic... És cert que en totes aquestes qüestions fa falta un lideratge i que quan els batles s'hi impliquen de manera ferma tot funciona millor. Aquesta potser sigui la clau. Al capdavant el futur de tots els nostres municipis passa per una bona gestió ambiental. No hi ha altre camí.

EL PUNT D'EQUILIBRI

-Què és la Xarxa Balear de Sostenibilitat?

-És una xarxa supramunicipal formada per tots els municipis que han complert totes les fases de l'agenda local i que ara apliquen els programes. És a dir, que compten amb el vistiplau dels consells insulars i que han superat els requisits de la Comissió Balear de Medi Ambient. Ja són vint-i-cinc. Precisament, la primera reunió de tots plegats la férem a Hannover. I de llavors ençà hem celebrat reunions periòdiques. La Xarxa és una realitat viva que manté contactes tant amb la xarxa espanyola com amb la internacional, que té la seu a Hannover.

-Tot això és retòrica o realitat? Parla de sostenibilitat des d'un Govern que ha fet les majors infraestructures viàries mai no realitzades a les Illes.

-No és retòrica, és realitat i ho demostram cada dia. De totes maneres les agendes locals no són un tema del Govern sinó dels ajuntaments. Nosaltres només hi som per ajudar. Si no hi creguéssim no hauríem augmentat la partida pressupostària de 70.000 euros anuals a 450.000. Hi estam compromesos. Hem parlat batle per batle per animar-los a engegar les agendes locals. I des de cada poble s'ha elegit lliurement el camí a seguir. Uns fan feina sobre els residus, altres amb les infraestructures, altres amb programes de preservació de la natura. En qualsevol cas, jo no crec que el Govern hagi fet cap política d'infraestructures exagerades, sinó que ha atès la necessitat de la població. El que importa en totes aquestes qüestions és l'equilibri. Un equilibri entre l'ecologia i el que és el motor econòmic de les Illes, el turisme. Trobar el punt d'equilibri és molt important.

La Carta d'Aalborg

(Carta de Ciutats i Viles Europees cap a la Sostenibilitat)

La Carta d'Aalborg fou aprovada pels participants a la Conferència Europea sobre Ciutats i Viles Sostenibles, que tengué lloc a Aalborg, Dinamarca, del 24 al 27 de maig de 1994, sota el patrocini conjunt de la Comissió Europea i de la Ciutat d'Aalborg, i organitzada pel Consell Internacional per a Iniciatives Ambientals (ICLEI). Va ser signada inicialment per vuitanta autoritats locals europees i 253 representants d'organismes internacionals, governs nacionals, institucions científiques, consultors i particulars.

En signar la Carta, ciutats, viles i països europeus es comprometeren a entrar dins els processos Agenda 21 Local i a desenvolupar plans d'acció a llarg termini cap a la sostenibilitat, i iniciaren la Campanya Europea de Ciutats i Viles Sostenibles.

PART I

Declaració de consens:

Ciutats i Viles Europees cap a la Sostenibilitat

1.1 El paper de les ciutats i viles europees

Nosaltres, ciutats i viles europees, signants d'aquesta carta, declarem que en el decurs de la història, les nostres ciutats han existit dins d'imperis, estats nació, i règims diversos i els han sobreviscut com a centres de vida social, sustentadores de les nostres economies, i guardianes de la cultura, el patrimoni i la tradició. Juntament amb les famílies i els barris, les ciutats han estat els elements bàsics de les nostres societats i estats. Les ciutats han estat els centres de la indústria, les arts, el comerç, l'educació i el govern.

Entenem que el nostre actual estil de vida urbà, en particular els nostres models de divisió del treball i de les funcions, l'ús de la terra, el transport, la producció industrial, l'agricultura, el consum i les activitats de lleure i, per tant, el nostre nivell de vida, ens fan essencialment responsables de molts problemes ambientals als quals s'enfronta la humanitat. Això és particularment rellevant si tenim en compte que el 80 % de la població d'Europa viu en àrees urbanes.

Hem après que els nivells actuals de consum de recursos als països industrialitzats no es poden aconseguir per a tota la població que hi viu actualment, i encara menys per a les generacions futures, sense destruir els béns naturals.

Estem convençuts que la vida humana sostenible en aquest planeta no es pot aconseguir sense comunitats locals sostenibles. El govern local és proper al lloc on es perceben els problemes ambientals i el més proper als ciutadans i comparteix responsabilitats amb els governs a tots els nivells per al benestar de la humanitat i la natura. Per tant, les ciutats i viles són peces clau en el procés de

canviar els estils de vida, de producció, de consum i de models espacials.

1.2 La noció i els principis de la sostenibilitat

Nosaltres, ciutats i viles, compremem que la idea de desenvolupament sostenible ens ajuda a fonamentar el nostre nivell de vida sobre la capacitat de sosteniment de la natura. Busquem aconseguir justícia social, economies sostenibles i sostenibilitat ambiental. La justícia social necessàriament haurà de basar-se en la igualtat i la sostenibilitat econòmica, que requereix sostenibilitat ambiental.

La sostenibilitat ambiental significa el manteniment dels béns naturals. Ens exigeix que el ritme amb què consumim matèries renovables, aigua i recursos energètics no superi el ritme amb què els sistemes naturals les poden recuperar, i que el ritme amb què consumim recursos no renovables no excedeixi el ritme amb què els recursos renovables sostenibles els substitueixen.

La sostenibilitat ambiental també significa que el ritme d'emissió de contaminants no excedeixi la capacitat de l'aire, l'aigua i el sòl per absorbir-los i processar-los.

Encara més, la sostenibilitat ambiental comporta el manteniment de la biodiversitat; la salut humana; així com la qualitat de l'aire, l'aigua i el sòl a uns estàndards suficients per mantenir en tot moment la vida humana i el benestar, així com la vida animal i vegetal.

1.3 Estratègies locals cap a la sostenibilitat

Estem convençuts que la ciutat o vila és la unitat més gran capaç de dirigir inicialment els molts desequilibris urbans arquitectònics, socials, econòmics, polítics, de recursos naturals i ambientals que fan malbé el nostre món modern i alhora l'escala més petita en la qual es poden resoldre significativament els problemes d'una forma integrada, holística i sostenible. Com que cada ciutat és diferent, hem de trobar els nostres camins particulars cap a la sostenibilitat. Integrarem els principis de la sostenibilitat en totes les nostres polítiques i farem de les respectives forces de les nostres ciutats i viles la base d'estratègies localment adequades.

1.4 La sostenibilitat com a procés creatiu, local i de recerca d'equilibri

Nosaltres, ciutats i viles, reconeixem que la sostenibilitat no és ni una imatge ni un estat inalterable, sinó un procés creatiu, local i de recerca d'equilibri, que s'estén a totes les àrees de presa de decisions locals. Proporciona una retroalimentació contínua en la gestió de la ciutat o vila indicant les activitats que estan conduint l'ecosistema urbà cap a l'equilibri i les que ho fan cap al desequilibri. Establint la gestió d'una ciutat al voltant de la informació recollida durant aquest procés, s'entén que la ciutat funcioni com un tot orgànic i que es facin evidents els efectes de totes les activitats significatives. Mitjançant aquest procés la ciutat i els seus ciutadans poden prendre decisions informades. Mitjançant un procés de gestió basat en la sostenibilitat, es poden prendre decisions que no només representin els interessos dels actuals grups socials sinó també els de les generacions futures.

1.5 Resolució de problemes mitjançant negociació expansiva

Nosaltres, ciutats i viles, reconeixem que una ciutat o vila no es pot permetre exportar els problemes cap al medi ambient veí o cap al futur. Per tant, cal que qualsevol problema o desequilibri que es produeixi a la ciutat s'adreci dins del seu propi nivell o bé que sigui absorbit per alguna entitat més gran a nivell regional o nacional. Aquest és el principi de la resolució de problemes mitjançant la negociació expansiva. La implementació d'aquest principi donarà una gran llibertat a cada ciutat o vila per definir la naturalesa de les seves activitats.

1.6 Economia urbana cap a la sostenibilitat

Nosaltres, ciutats i viles, compremem que el factor limitador del desenvolupament econòmic de les nostres ciutats i viles ha esdevingut els béns naturals, tals com l'atmosfera, el sòl, l'aigua i els boscos. Per tant, hem d'invertir en aquests béns.

En ordre de prioritat això requereix:

1. invertir en la conservació dels béns naturals eue encara existeixen, com ara aigües subterrànies, sòl, hàbitats per a espècies rares;
2. encoratjar el creixement dels béns naturals mitjançant la reducció del nostre nivell actual d'explotació, com ara els d'energies no renovables;
3. invertir per alleugerir la pressió sobre els béns naturals mitjançant l'expansió de béns naturals cultivats, com ara parcs per a l'esbarjo dins la ciutat per alleugerir la pressió sobre els boscos naturals;
4. incrementar l'eficiència de la utilització final dels productes, com ara edificis energèticament eficients o transport urbà no perjudicial per al medi ambient.

1.7 Igualtat social per a la sostenibilitat urbana

Nosaltres, ciutats i viles, som conscients que els pobres són afectats més negativament pels problemes ambientals (com ara soroll i contaminació atmosfèrica del trànsit, manca de comoditats, habitatges insalubres, falta d'espais oberts) i són menys capaços de resoldre'ls. Una distribució desigual de la salut provoca un comportament insostenible i el fa més difícil de canviar. Intentem integrar les necessitats bàsiques de la gent, així com els programes sanitaris, d'ocupació i d'habitatge dins la protecció ambiental. Desitgem aprendre d'experiències inicials d'estils de vida sostenibles, de manera que puguem treballar cap a una millora de la qualitat dels estils de vida dels ciutadans més que no pas simplement maximitzar el consum.

Intentarem crear llocs de treball que contribueixin a la sostenibilitat de la comunitat i redueixin, així, l'atur. A l'hora de mirar d'atraure o crear llocs de treball, valorem els efectes de qualsevol oportunitat de treball en termes de sostenibilitat per tal d'encoratjar la creació de llocs de treball de llarg termini i productes de llarga vida d'acord amb els principis de la sostenibilitat.

1.8 Models sostenibles d'utilització de la terra

Nosaltres, ciutats i viles, reconeixem la importància de la utilització efectiva de la terra i del desenvolupament de polítiques de planificació per part de les nostres autoritats locals que englobin la valoració ambiental estratègica de tots els plans. Hauríem d'aprofitar-nos de l'abast per oferir un transport públic i una energia tan eficients i efectius com fos possible, tot mantenint l'escala humana de desenvolupament. Tant a l'hora de dur a terme programes de renovació urbana en els centres urbans com de planificar nous suburbis, busquem una barreja de funcions per tal de reduir la necessitat de mobilitat. Les nocions d'interdependència regional igualitària ens haurien de permetre equilibrar els fluxos entre la ciutat i el camp i impedir que les ciutats actuessin com a simples explotadors dels recursos de les àrees veïnes.

1.9 Models sostenibles de mobilitat urbana

Nosaltres, ciutats i viles, ens esforçarem a millorar l'accessibilitat i donarem suport a l'assistència social i als sistemes de vida urbans amb menys transport. Sabem que és imperatiu per a una ciutat sostenible reduir la mobilitat forçada i aturar la promoció i el suport de l'ús innecessari de vehicles motoritzats. Donarem prioritat als mitjans de transport ecològicament raonables (especialment caminar, anar amb bicicleta, transport públic) i fer de la com-

binació d'aquests mitjans el centre dels nostres esforços de planificació. Els mitjans de transport urbà individuals motoritzats haurien de tenir la funció subsidiària de facilitar l'accés als serveis locals i de mantenir l'activitat econòmica de la ciutat.

1.10 Responsabilitat sobre el clima global

Nosaltres, ciutats i viles, compremem que els riscos plantejats als ambients naturals i artificials i a les generacions humanes futures per l'escalfament global requereixen una resposta suficient per estabilitzar i posteriorment reduir al més aviat possible les emissions a l'atmosfera de gasos causants de l'efecte hivernacle. És igualment important protegir els recursos globals de la biomassa, com ara els boscos i el fitoplàncton, que tenen un paper essencial en el cicle del carbó terrestre. La disminució de les emissions de combustibles fòssils requerirà polítiques i iniciatives basades en una comprensió detallada de les alternatives i del medi ambient urbà com a sistema energètic. Les úniques alternatives sostenibles són les fonts d'energia renovable.

1.11 Prevenció de l'emmetzinament dels ecosistemes

Nosaltres, ciutats i viles, som conscients que cada vegada més i més substàncies tòxiques i perjudicials són alliberades a l'aire, a l'aigua, al terra, als aliments i, per tant, estan esdevenint una amenaça creixent per a la salut humana i els ecosistemes. Farem tots els esforços per assegurar que la contaminació addicional sigui aturada i previnguda en el seu origen.

1.12 Autogovern local com a precondition

Nosaltres, ciutats i viles, confiem que tenim la força, el coneixement i el potencial creatiu per desenvolupar estils de vida sostenibles i per dissenyar i gestionar les nostres ciutats cap a la sostenibilitat. Com a representants de les nostres comunitats elegits democràticament, estem preparats per prendre la responsabilitat de la tasca de reorganització de les nostres ciutats i viles per a la sostenibilitat. El grau fins al qual ciutats i viles són capaces de posar-se a l'alçada d'aquest repte depèn dels drets concedits a l'autogovern local, d'acord amb el principi de subsidiarietat. És essencial que es deixin prou poders a nivell local i que les autoritats locals disposin d'una base financera sòlida.

1.13 Els ciutadans com a actors clau i el compromís de la comunitat

Nosaltres, ciutats i viles, prometem complir el mandat que es dona a l'Agenda 21, el document clau aprovat a la Cimera de la Terra a Rio de Janeiro, per treballar amb tots els sectors de la nostra comunitat -ciutadans, empreses, grups d'interès- a l'hora de desenvolupar els nostres plans de l'Agenda 21 Local. Reconeixem la crida a la responsabilitat per compartir amb tots els sectors de la comunitat la implementació del programa, realitzada en el Cinquè Programa de la Unió Europea sobre política i acció en relació al medi ambient i al desenvolupament sostenible, "Cap a la Sostenibilitat". Per tant, basarem el nostre treball en la cooperació entre tots els grups involucrats. Assegurarem que tots els ciutadans i grups interessats tinguin accés a la informació i puguin participar en els processos locals de presa de decisions. Buscarem oportunitats per a l'educació i formació en la sostenibilitat, no només per a la població en general, sinó per als representants elegits i també per als directius dels governs locals.

1.14 Instruments i eines per a la gestió urbana cap a la sostenibilitat

Nosaltres, ciutats i viles, prometem utilitzar els instruments i eines polítics i tècnics per a un enfocament ecosistèmic de la gestió urbana. Treurem profit d'un am-

pli ventall d'instruments, incloent-hi aquells per a la recollida i el processament de dades ambientals; planificació ambiental; instruments de regulació, econòmics i de comunicació, com ara directrius, impostos i quotes; i mecanismes per augmentar el coneixement incloent-hi la participació pública. Intentarem establir nous sistemes d'elaboració de pressupostos ambientals que permetin una gestió dels nostres recursos naturals tan econòmica com els nostres recursos artificials, "diner".

Sabem que hem de basar els nostres esforços per elaborar i controlar polítiques, en particular els nostres sistemes de seguiment, auditoria, avaluació d'impacte, comptabilitat, equilibri i informació ambiental sobre diferents tipus d'indicadors, incloent-hi els de qualitat ambiental urbana, fluxos urbans, models urbans i, en especial, indicadors de sostenibilitat d'un sistema urbà.

Nosaltres, ciutats i viles, reconeixem que a diverses ciutats d'arreu d'Europa ja s'han aplicat amb èxit un complet ventall de polítiques i activitats que duen a conseqüències ecològiques positives. No obstant això, malgrat que aquests instruments són eines valuoses per reduir el ritme i la pressió de la insostenibilitat, per ells mateixos no inverteixen la direcció insostenible de la societat. Encara més, amb aquesta forta base ecològica ja existent, les ciutats estan en una posició excel·lent per donar el pas definitiu d'integrar aquestes polítiques i activitats dins del procés de govern per gestionar les economies urbanes locals mitjançant un procés extensiu de sostenibilitat. En aquest procés estem cridats a desenvolupar les nostres pròpies estratègies, comprovar-les a la pràctica i comparar les nostres experiències.

PART II

La Campanya Europea de Ciutats i Viles Sostenibles

Nosaltres, ciutats i viles europees, signants d'aquesta carta, avançarem conjuntament cap a la sostenibilitat en un procés d'aprenentatge de les experiències i dels exemples locals d'èxit. Encoratjarem els altres a establir plans d'acció local a llarg termini (Agendes 21 Locals), enfortint així la cooperació entre autoritats, i relacionant aquest procés amb les accions de la Unió Europea dins del camp del medi ambient urbà.

Nosaltres, mitjançant aquest document, iniciem La Campanya Europea de Ciutats i Viles Sostenibles per encoratjar i donar suport a les ciutats i viles en el treball cap a la sostenibilitat. La fase inicial d'aquesta Campanya tindrà un període de dos anys, després dels quals es valoraran els avenços en una Segona Conferència Europea sobre Ciutats i Viles Sostenibles, que tindrà lloc el 1996.

Invitem totes les autoritats locals, ja sigui ciutat, vila o districte, i qualsevol xarxa europea d'autoritats locals a unir-se a la Campanya tot adoptant i signant aquesta Carta.

Demaneu a totes les xarxes més importants d'autoritats locals d'Europa que es comprometin a dur a terme la coordinació d'aquesta Campanya. S'establirà un Comitè de Coordinació de representants d'aquestes xarxes. Es prendran acords especials pel que fa a les autoritats locals que no pertanyin a cap xarxa.

Preveiem que les principals activitats de la Campanya siguin:

- facilitar el suport mutu entre ciutats i viles europees en el disseny, desenvolupament i implementació de polítiques cap a la sostenibilitat;
- recollir i difondre informació sobre bons exemples a nivell local;
- promocionar el principi de sostenibilitat en altres autoritats locals;

- aconseguir més signataris de la Carta;
- organitzar un "Premi Ciutat Sostenible" anual;
- formular recomanacions polítiques a la Comissió Europea;
- proporcionar aportacions per als informes de Ciutats Sostenibles del Grup d'Experts de Medi Ambient Urbà;
- donar suport als polítics locals en la implementació de recomanacions adequades i de legislació de la Unió Europea;
- editar un butlletí informatiu de la Campanya.

Aquestes activitats requeriran establir una Coordinació de la Campanya.

Invitarem altres organismes a donar suport actiu a la Campanya.

PART III

Dedicació als Processos Agenda 21 Local:

Plans d'Acció Local cap a la Sostenibilitat

Nosaltres, ciutats i viles europees, signants d'aquesta Carta, prometem, en signar aquesta Carta i en unir-nos a la Campanya Europea de Ciutats i Viles Sostenibles, que intentarem aconseguir un consens dins de la nostra comunitat sobre una Agenda 21 Local cap a la fi de 1996. Aquest consens complirà el mandat establert pel Capítol 28 de l'Agenda 21 tal com fou acordat a la Cimera de la Terra a Rio al juny de 1992. Mitjançant els nostres plans d'acció locals contribuïrem a la implementació del Cinquè Programa d'Acció Ambiental "Cap a la Sostenibilitat" de la Unió Europea.

Els processos Agenda 21 Local es desenvoluparan d'acord amb la Part I d'aquesta Carta.

Proposem que el procés de preparació d'un pla d'acció local inclogui les següents etapes:

- reconeixement dels marcs de finançament i de planificació existents, així com altres plans i programes;
- identificació sistemàtica de problemes i les seves causes, mitjançant àmplies consultes públiques;
- prioritització de tasques per dirigir-se cap als problemes identificats;
- creació d'una imatge per a una comunitat sostenible mitjançant un procés participatiu que involucri tots els sectors de la comunitat;
- consideració i valoració d'opcions estratègiques alternatives;
- establiment de plans d'acció locals cap a la sostenibilitat a llarg termini, que incloguin objectius mesurables;
- programació de la implementació del pla, incloent-hi la preparació d'una temporització i la declaració d'assignació de responsabilitats entre els participants;
- establiment de sistemes i procediments per controlar i informar sobre la implementació del pla.

Caldrà revisar si els acords interns de les nostres autoritats locals són adequats i eficients per permetre el desenvolupament dels processos Agenda 21 Local, que incloen plans d'acció locals cap a la sostenibilitat a llarg termini. Caldran esforços per millorar la capacitat de l'organització que inclourà la revisió dels acords polítics, procediments administratius, treball corporatiu i interdisciplinari, recursos humans disponibles i cooperació entre autoritats incloent-hi associacions i xarxes.

Signat a Aalborg, Dinamarca, 27 de maig de 1994.

Pensar en la Terra

Antoni Oliver

Gabriel Alemany i Maria Antònia Grau són els responsables del programa Agenda Local 21 Escolar que du a terme l'àrea de Cooperació del Consell de Mallorca. Són unes activitats perquè els alumnes coneguin, a partir sempre de l'entorn més proper, la biodiversitat i el respecte pel medi ambient i, a la vegada, perquè prenguin consciència que des del concret i palpable es pot actuar i pensar en termes globals de conservació de la Terra. Aquest programa es va començar a aplicar el curs 2004-2005 com a experiència pilot i ara hi participen vint centres escolars de tota Mallorca.

-Què s'entén per biodiversitat?

-La biodiversitat o diversitat biològica segons una definició de Noss i Cooperrider de 1994, és "la varietat de la vida i dels seus processos. Inclou la varietat d'organismes vius, les diferències genètiques entre aquests organismes, les comunitats i els ecosistemes on aquests ocorren i els processos ecològics i evolutius que els mantenen en funcionament, si bé en un canvi i adaptació continuus".

-Per què conservar la biodiversitat?

-Les raons per a la seva conservació són moltes i variades: la qualitat de vida de les persones va lligada a l'estat del seu entorn natural, on tots els elements estan relacionats i on la desaparició d'una sola espècie pot provocar efectes múltiples per a altres espècies, inclosa la humana.

El conjunt d'espècies i d'ecosistemes d'un país o d'una regió forma part de l'herència rebuda de les generacions passades i hauria de ser motiu de preocupació per a la comunitat, de la mateixa manera que la llengua o la cultura pròpies. Una gran quantitat d'espècies animals, ramaderia i pesca així com de vegetals a l'agricultura serveix d'aliment als humans. Quasi la meitat dels fàrmacs que es prescriuen en els països desenvolupats es van obtenir inicialment o encara s'extreuen d'organismes silvestres.

tres. Es creu que encara hi ha una quantitat elevada d'espècies susceptibles de ser utilitzades en medicina.

-Com són els ecosistemes il·lencs?

-Les illes són territoris d'extensió limitada, fràgils i amb dependència de l'exterior. L'aïllament determina que alguns processos evolutius puguin desenvolupar-se més ràpid que al continent i això dóna com a resultat uns ecosistemes singulars que contenen un alt nombre d'endemismes, tant animals com vegetals. A les Balears es calcula que hi ha devers 160 espècies vegetals i 350 espècies animals que són endemismes.

La diversitat d'ecosistemes a les Balears ve determinada pel clima mediterrani sec, de forma que només les comunitats

menys exigents, pel que fa a la humitat i a la disponibilitat d'aigua, poblen les Illes.

Les dimensions i la morfologia de les nostres illes també influeixen en la diversitat d'ambients presents. Podem trobar pinars; garrigues amb ullastres, mates i olivelles; alzinars; formacions de ribera i zones humides meridionals. En el litoral hi ha comunitats de duna, de coixinets de monja i de fonoll marí. A zones rocoses i de muntanya apareixen comunitats de violeta de penyal, ginesta, tem bord, te de soqueta... Els ecosistemes marins són plenament mediterranis, amb fons d'arena i de roca que alberguen gran quantitat d'espècies animals i vegetals. Hi ha líquens al litoral, mol·luscs, algues, fanerògames marines com la posidònia, endèmica del mediterrani, nombroses espècies de peixos: tutes, donzelles, fadrins, salpes, escòrpores, tonyines, tintorerres, mamífers com dofins, caps d'olla i rèptils i tortugues...

-Tenen les Illes Balears característiques pròpies en els ecosistemes?

-La vida de qualsevol organisme està connectada inseparablement amb el seu ambient -constituït pel substrat geològic i els elements físics i químics- i per la resta d'organismes que conviuen en una determinada zona. La variació d'un element d'un ecosistema, ja sigui físic, químic

o biològic pot canviar les condicions de tot l'ecosistema i produir conseqüències diverses i imprevistes. En els ecosistemes illencs les alteracions són més evidents i els canvis poden ser més ràpids a causa de la limitada extensió geogràfica i l'aïllament. Per això són més fràgils que els del continent. És habitual trobar que molts d'endemismes illencs, d'una gran importància ecològica, es troben amenaçats de desaparèixer.

DIVERSITAT AMENÇADA

-Quines amenaces té la biodiversitat?

-Les amenaces de la biodiversitat són moltes i variades, però també hi ha algunes alternatives per evitar-les o reduir-les. La destrucció o l'alteració dels hàbitats d'origen de les espècies és el factor principal d'amenaça. La dessecació de zones humides, la deforestació, la urbanització del sòl... Aquests són, entre molts altres, impactes directes sobre els hàbitats. S'ha d'evitar la degradació dels ecosistemes existents a les Illes i promoure la regeneració de les zones malmeses per contribuir a la conservació de la biodiversitat illenca.

La caça, la captura o l'explotació excessiva de les espècies, ja sigui legal o il·legal, és la segona causa d'amenaça per a la biodiversitat. Aquestes actuacions tenen conseqüències ecològiques molt importants al llarg de la cadena tròfica i generen problemes de funcionalitat dins del sistema natural. S'han de respectar els cicles de cria de les diferents espècies i permetre períodes de veda per a la recuperació de les poblacions. També és important respectar les mides mínimes de captura. La introducció d'espècies al·lòctones, és a dir, pròpies d'altres zones, tant vegetals com animals, pot suposar canvis importants en els ecosistemes autòctons i provocar la desaparició d'espècies endèmiques -molt més fràgils i sensibles als canvis. S'hauria de promocionar el sector primari, tot afavorint els productes propis, augmentar el control sobre la importació legal d'espècies, i enfortir la legislació i la vigilància relacionades amb la introducció il·legal d'espècies exòtiques.

-S'expliquen així fenòmens com l'erosió del sòl o els afectes dels agents contaminants?

-Els incendis forestals destrueixen tot el sotabosc, deixen el sòl nu i redueixen la seva capacitat d'absorció. Això suposa l'augment de la circulació de les aigües i de l'erosió del sòl. També cal destacar la desaparició de moltes espècies animals, tant per la mort directa pel foc o la calor, com per la destrucció del seu hàbitat. Una bona política preventiva i de vigilància evita haver d'intervenir quan ja és massa tard.

Pel que fa als contaminants, produeixen situacions d'estress als ecosistemes i poden causar la reducció o l'eliminació de poblacions sensibles. Alternatives possibles?, ús d'energies netes (eòlica, solar); reducció del consum d'aigua; evitar la contaminació dels sòls i de les aigües; reducció de la producció de residus i afavoriment de la reutilització i el reciclatge.

Hem de tenir en compte que el model turístic de les Balears, basat en la concentració tant espacial com temporal, genera una multiplicitat d'efectes que poden provocar una pèrdua de biodiversitat. A més, les demandes d'espai, de matèria i d'energia suposen nous usos del sòl i el desplaçament de la vegetació i la fauna pròpies. L'alternativa és optar per un turisme sostenible, compatible amb el respecte i la preservació dels recursos naturals.

A Mallorca alguns municipis han acabat ja la seva Agenda Local 21, mentre que altres encara no han iniciat el procés de realització. La majoria de municipis es troben actualment en la fase de diagnòsi. Existeix la possibilitat que diferents municipis es mancomunin (des de la mancomunitat formada es podria realitzar igualment una Agenda 21). És una possible solució per a municipis petits que no tenen o bé pressupost o bé infraestructura per emprendre el procés.

Malgrat s'aporti aquesta informació, és convenient que quan el centre educatiu decideixi començar el procés de creació de l'Agenda 21 Escolar es posi en contacte amb l'ajuntament per esbrinar quin és l'estat actual de l'Agenda 21 al seu municipi.

-Què són les agendes locals 21?

-L'Agenda 21 és un pla d'acció que ha d'afectar els àmbits global, estatal i local per tal de conduir les comunitats a un desenvolupament sostenible, en les dimensions social, econòmica i ambiental.

El desenvolupament sostenible és aquell que satisfà les demandes del present sense comprometre les de les generacions futures. És aquell que millora la qualitat de la vida humana i respecta la capacitat de càrrega dels sistemes naturals. Aquest concepte pretén superar l'aparent dicotomia desenvolupament/conservació i, al mateix temps, garantir les possibilitats de supervivència de les generacions que vendran.

L'Agenda 21 Escolar, que ens ocupa més directament, seria doncs un programa d'actuació aplicat a l'àmbit d'un centre educatiu que suposa la participació i la implicació cívica de tots els integrants de la comunitat educativa. Està orientat a la revisió de plantejaments i pràctiques educatives, així com a la revisió de les característiques del centre, de l'organització escolar i dels comportaments de la comunitat educativa. També és un programa orientat al compromís en accions de millora amb relació a problemes ambientals i socials. Està integrada per una ecoauditoria i d'un pla d'acció. Mitjançant l'auditoria feim una diagnòsi en el centre escolar, sobre l'estat dels diferents aspectes implicats en el desenvolupament sostenible i plantejam, mitjançant el Pla d'acció, unes propostes d'actuació que pretenen la implicació i la corresponsabilització d'alumnes i professors en la gestió ambiental, social i econòmica.

-Quins serien els trets més característics d'aquestes actuacions?

-Una de les primeres característiques que destaca és la inclusió, dins el concepte de desenvolupament, d'aspectes socials i ambientals. Partim, doncs, d'una concepció global on tots els elements que intervenen en el desenvolupament, possibles generadors de problemes ambientals, es relacionen i per tant, s'han de tenir en consideració. Així, una perspectiva clau de les agendes 21 és la transversalitat perquè els sectors hi estan implicats a causa del caràcter de la sostenibilitat que embolica molts de factors i de temes.

ORGANITZAR LA PARTICIPACIÓ

-Com s'organitza la participació?

"Les escoles són considerades com a espais de difusió per a la sensibilització en matèria de medi ambient i a partir dels centres educatius es trasllada la conscienciació als nins i a les famílies"

-La participació i la cooperació de tots els membres integrants de la comunitat afectada segueix el principi de subsidiarietat: les decisions s'han de prendre en el nivell més proper al qual s'han d'aplicar. Aquestes agendes 21 fan seva la famosa màxima "pensa globalment, actua localment", ja que és el coneixement i la reflexió sobre la problemàtica global el que determina l'orientació general de les accions, però és a les comunitats de pertinença més properes a l'individu on aquest exerceix la seva major capacitat d'intervenció i on construeix la seva consciència i responsabilitat individual i col·lectiva.

-Com sorgeixen?

"La Cimera de Río va incorporar una visió àmplia de la problemàtica del desenvolupament amb relació al medi ambient, però també una visió més participativa que pot posar-se en pràctica"

-Les agendes 21 sorgiren com a fruit de la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, celebrada a Río de Janeiro el 1992. D'aquesta reunió de representants de 179 governs en sorgí un model de desenvolupament sostenible aprovat per 173 governs. Una de les accions que s'hi proposà fou l'Agenda 21, com a instrument per aconseguir un model de desenvolupament

orientat a l'avanç econòmic dels pobles, tot procurant tant l'equitat social d'aquests pobles, com la protecció de la natura.

A la trobada de Johannesburg del 2002 es reafirmà el complet desenvolupament de les agendes 21 i l'extensió dels principis presos a Río de Janeiro. En aquesta reunió s'acor-

daren una sèrie de propostes referides a l'educació. Promoure l'educació i la difusió centrades en els nins i les nines com a agents de canvi de comportament. Integrar el desenvolupament sostenible en els sistemes d'ensenyament a tots els nivells educatius, a fi de promoure el paper de l'educació com a agent de canvi. Recomanar a l'Assemblea General de Nacions Unides que consideri la possibilitat de proclamar un decenni de l'educació per al desenvolupament sostenible a partir de 2005. Entre una i altra cimera mundial, es feren conferències sobre ciutats sostenibles a nivell europeu. De cada una de les conferències en sorgí un document: Carta d'Aalborg (1994), Carta de Lisboa (1996), Declaració d'Hannover (2000). És un document extens que compta amb quaranta capítols en el qual es fan devers 3.000 recomanacions. En el document general de la Cimera de Río sobre Agenda 21 hi apareixen quatre seccions: la primera, dedicada a les dimensions socials i econòmiques; la segona, referida a la conservació i gestió dels recursos; la tercera, destinada a l'enfortiment del paper dels grups socials i la quarta indica quins són els mitjans que ajudaran a la consecució dels objectius. Com es veu, la Cimera de Río incorporà una visió més àmplia de la problemàtica del desenvolupament en relació amb el medi ambient i també incorporà una visió més participativa pel que fa a la solució d'aquesta problemàtica.

-S'hi fa alguna referència específica a la necessitat de formació?

-En el Programa 21, fruit de la Cimera de Río, es fa especial referència a la infància i a la joventut i a la necessitat de la seva participació en l'adopció de decisions, fins i tot pel que fa al desenvolupament del Programa 21.

La incorporació de continguts referents a la sensibilització i al desenvolupament sostenible -a tots els tipus d'educació- també s'hi veu reflectit. S'inclouen en els objectius de la mateixa declaració les escoles. Les escoles són considerades com a espais de difusió per a la sensibilització en matèria de medi ambient, de manera que a partir dels centres educatius es traslladi la conscienciació als nins i a les famílies.

IMPLICAR LA POBLACIÓ ESCOLAR

-Com es desenvolupa a Mallorca el Pla d'agendes 21 escolars?

-A finals del 2003 el Consell de Mallorca va contractar l'elaboració de diversos materials d'educació ambiental amb l'objectiu de fomentar la reflexió sobre els problemes ambientals, al mateix temps que es col·laborava amb un cert nombre de municipis per a la implantació de l'Agenda Local 21. Tots aquests materials tractaven dels mateixos temes, la noció de sostenibilitat i les agendes locals però en formats diferents. Però entre tots destaca la Guia de l'Agenda 21 Escolar, feta per la Societat Balear de l'Educació Ambiental que contenia unes pautes metodològiques i una sèrie de recursos didàctics. Aquest material es va distribuir als diferents centres i després se signà un conveni amb la Fundació Deixalles, entitat gestora de Mallorca Recicla, per ampliar l'oferta educativa, abans només adscrita als temes de reciclatge, a la sostenibilitat i la biodiversitat. Així és com el programa va donar les primeres passes.

-Quins actors intervenen en aquest programa?

El canvi climàtic i l'aigua

Un exemple de les activitats dutes a terme dins el programa Agenda Escolar 21 el constitueix el centre Sant Francesc d'Assís a la localitat de sa Pobla. Aquesta escola és una de les que té iniciatives i programes propis d'educació ambiental que han estat integrats en el marc de les activitats escolars de l'Agenda. Els dos temes que treballa el centre són l'aigua i el canvi climàtic sobre els quals mestres i alumnes han demostrat un especial interès i sensibilitat. Aquestes activitats estan a càrrec del coordinador ambiental del centre, Oscar Martínez.

El recursos utilitzats es generen en el mateix centre i també en col·laboració amb les institucions i d'altres escoles que treballen el tema, com l'institut de Son Pacs que ha fet una exposició titulada "Efecte hivernacle".

El canvi climàtic s'estudia en el context de la contaminació -alteració de les condicions del medi per agents físics o químics-, en general i en concret de l'atmosfèrica. Es fa especial referència que hi ha d'altres tipus de contaminació, com la produïda per residus o la lumínica. Els alumnes han d'ésser conscients que en el seu entorn hi ha focus de contaminació atmosfèrica produïda per vehicles, centrals tèrmiques, dessaladores, cimenteres, grans infraestructures com l'aeroport, etc. que tenen en comú l'emissió de gasos com el CO₂, CO, NO₂ que produeixen l'efecte hivernacle i les pluges àcides. En definitiva, que tot el consum energètic genera algun tipus de residus i la combustió d'hidrocarburs, la utilització de determinats productes com aerosols, alliberen els gasos que, entre d'altres efectes, també tenen com a conseqüència la destrucció de la capa d'ozó.

L'increment d'emissions contaminants a les Illes Balears ha estat d'un 57% en el període 1990-2002. I, segons dades de la Conselleria de Medi Ambient, cada any s'alliberen a l'atmosfera 4.500 tones de partícules contaminants.

Per ensenyar aquests conceptes, s'organitzen trobades amb especialistes, es projecten vídeos explicatius i la pel·lícula *El día de mañana*, que tracta sobre aquest tema. Totes aquestes activitats tenen com a objectiu una implicació de l'alumne que es manifesti en una conducta positiva de respecte al medi ambient. Es planteja com a solució a aquests problemes la utilització d'energies renovables, com la solar, eòlica, etc.

Una vegada duit a terme aquest treball, s'ha de produir la implicació efectiva del col·lectiu escolar en iniciatives concretes. En aquest sentit, un dels objectius del centre és potenciar les relacions amb l'ajuntament de sa Pobla, per tal de treballar conjuntament les dues Agendes 21 (local i escolar). Així mateix, una de les propostes és que els alumnes participin de forma directa en algunes de les decisions que s'han de dur a terme en l'Agenda Local del seu poble. Es dona la peculiaritat que està prevista la construcció d'un edifici nou per a l'escola i una de les propostes és incloure en el projecte elements no contaminants, la utilització d'energies renovables i criteris de "bioconstrucció".

Quant al tema de l'aigua a l'escola també hi ha iniciatives especials, tot partint del fet que s'ensenya als alumnes que a Mallorca hi ha hagut una cultura tradicional de l'aigua que ha passat pel seu ús racional, especialment als pobles. L'aigua és un recurs escàs i important per a la vida i els ecosistemes. En aquesta activitat es fa una primera avaluació dels recursos hídrics, aqüífers, pous, etc, i de la necessitat de la seva conservació, per evitar la contaminació. Donada la seva importància l'aigua ha de tenir una gestió racional, tot cercant l'eficàcia en aquesta gestió i l'excel·lència, és a dir, la qualitat i el consum racional. Explicades aquestes coses, els alumnes del centre fan una ecoauditoria de l'aigua. Com s'utilitza?, se'n fa un consum racional? i s'avaluen les possibilitats del reciclatge de l'aigua, etc. També se subratlla la relació que hi ha amb alguns aspectes del canvi climàtic en relació amb l'aigua.

-Per tal que una Agenda 21 Escolar es pugui elaborar i implantar amb èxit, és important que hi participi tota la comunitat educativa, de forma voluntària i consensuada. Hi participen alumnes, professors, tècnics de manteniment i tot l'entorn del centre. També és aconsellable contactar amb assessors que podran suggerir i orientar pel que fa al disseny, la realització i l'avaluació de l'Agenda 21 Escolar. Cada participant en el projecte jugarà un paper diferent, tots igualment importants. Cada un dels actors té a més responsabilitats, drets i obligacions com a grup implicat en el programa.

-Quins continguts es poden treballar?

S'inclouen continguts de caire general que es treballen per implantar l'Agenda 21 Escolar. Cada un dels àmbits du una relació de continguts específics que només es treballen en impulsar-los en un àmbit concret. En aquest sentit, hi ha aspectes conceptuals, com la sostenibilitat, corresponsabilitat, subsidiarietat i globalitat dels temes mediambientals. Després es pot entrar en aspectes de procediment com la participació en la presa de decisions per gestionar el centre de manera sostenible, tot implicant-se activament en la problemàtica de l'entorn més proper i també en la global. El tercer punt tracta d'impulsar les actituds actives. És a dir, la consciència de la interrelació que existeix entre la problemàtica ambiental i la impor-

tància d'assolir un desenvolupament sostenible.

EINES FORMATIVES

-Quines eines formatives es fan servir a les escoles?

-Bàsicament una guia per al desenvolupament de l'Agenda 21 Escolar, cartells sobre biodiversitat, mobilitat, residus, aigua i energia i una exposició itinerant pels centres educatius. Així mateix es fan servir les eines que posen a disposició del programa diverses institucions públiques o privades. Hi ha camps de treball que fan voluntaris especialistes en educació ambiental, activitats de recuperació d'espais naturals degradats, neteja de litoral. D'altra banda s'utilitzen les ofertes educativa de "Sa Nostra", la Granja de l'Ajuntament de Palma i el seu centre recuperació d'aus, el Jardí Botànic de Sóller... També es duen a terme activitats als parcs naturals de s'Albufera, Mondragó, Llevant i Dragonera, endemés del Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera. Les activitats es basen en itineraris guiats que tenen com a objectiu la descoberta dels valors naturals i culturals d'aquests espais.

"Per tal que una Agenda 21 Escolar es pugui elaborar i implantar amb èxit, és important que hi participi tota la comunitat educativa, de forma voluntària i consensuada"

Menorca, referent de protecció ambiental

Juanjo Sánchez

Les agendes locals 21 són sinònim de desenvolupament sostenible, encara que aquest concepte no és nou a Menorca. Molt abans de la posada en marxa simultània de les agendes locals als vuit municipis menorquins, l'illa fou declarada per la UNESCO Reserva de la Biosfera, per premiar els esforços per compatibilitzar la conservació dels seus recursos naturals amb l'activitat humana. Deu anys després d'aquesta declaració, Menorca va trobar en l'Agenda Local 21 una eina que ha esdevingut un al·licient fonamental per continuar amb l'aplicació de polítiques renovades per al desenvolupament sostenible. Aquest èxit és possible, sobretot, gràcies a la participació activa de la població, que aporta el seu parer a uns plans d'acció aprovats pels diferents municipis, plans que compten amb un alt percentatge de compliment. Tot plegat fa, si més no, que Menorca sigui capdavantera i fins i tot referent quant a l'aplicació de l'Agenda Local 21

-Quins són els principals objectius complerts per l'Agenda Local 21 a Menorca?

-Ja des de l'any 2001, quan els vuit municipis que integren l'illa de Menorca signaren la Carta d'Aalborg tot comproment-se a aconseguir un desenvolupament sostenible a partir de les agendes locals 21, es fa feina des de la pròpia realitat i idiosincràsia de cada municipi, com és lògic. Des de l'exercici de 2004, quan la Comissió Balear de Medi Ambient del Govern validà els plans d'acció de tots els municipis de Menorca quant a aplicació de l'Agenda Local, hem assolit una implantació dels plans d'acció d'un 60% en tots ells, la qual cosa vol dir que uns plans que s'havien presentat per ser implementats en set anys, doncs nosaltres ja duim el 60% completat, per la qual cosa abans dels set anys, per suposat, haurem de fer revisió i ampliació d'aquests plans.

SUPORT DEL CONSELL

-Com s'aconsegueix que Menorca tenguí els millors percentatges d'implantació d'objectius a les seves agendes locals?

-Bé, aquí les coses es prenen molt seriosament i la gent treballa amb molta serietat quan s'adquireix un compromís. El compromís es va adoptar i bé, els vuit municipis es varen posar mans a l'obra al mateix temps i alhora acabaren els plans d'acció. Llavors, per ordre d'arribada, es validaven per part del Govern. De tota manera, ja es va constituir al seu dia el Comitè Insular que era l'organisme que revisava des de Menorca periòdicament, amb el suport de tècnics de Medi Ambient de la Conselleria del Govern, l'avanç d'aquests plans d'acció. El Consell Insu-

lar de Menorca ja va promoure la redacció d'aquests plans d'acció i la implantació de les agendes locals, i ara mateix el Consell el que fa és donar suport tècnic i d'assessorament a tots els municipis sobre qualsevol qüestió que puguin plantejar respecte de dur endavant el Pla d'acció o bé accions concretes. Llavors també es varen crear un taller de participació ciutadana que funcionen molt bé. Hi ha qüestions que, si bé no estan recollides en el Pla d'acció, sí que es poden tenir en compte si des dels tallers de participació es considera que puguin ser prioritàries. En qualsevol cas, s'ha de destacar que els plans d'acció dels municipis són absolutament transversals, és a dir, no hi ha una partida determinada dins el pressupost municipal que sigui per a l'Agenda Local. En tot el pressupost, en qualsevol actuació de qualsevol departament, existeixen actuacions que estan dirigides al compliment i a la implementació del Pla d'acció i a l'execució de les accions que se'n deriven.

-A causa de les petites dimensions dels municipis de Menorca, quin paper juga el Consell de Menorca en el desenvolupament de l'Agenda Local?

-Nosaltres al seu dia vàrem prendre la decisió de donar suport als ajuntaments, un suport que ells tots sols no poden tenir, suport tècnic, d'assessorament. Per exemple, a l'hora de demanar les ajudes i les subvencions per a les agendes locals que treu el Govern de les Illes Balears, ajudam prou perquè es puguin omplir els formularis, fins i tot perquè es puguin presentar els projectes. Per

una altra banda, el Consell de Menorca també té una línia d'ajudes per a accions concretes dels plans d'acció que s'atorguen amb relació a un projecte concret. Nosaltres tenim, a més, unes agendes locals que són mediambientals i el fet que Menorca sigui Reserva de la Biosfera fa que ajudem en tot allò que podem, per això des de fa ja dos anys es va obrir una línia de subvencions per a projectes concrets dels plans d'acció que tenim en marxa els municipis.

-Com s'ha aconseguit l'interès de Menorca per l'Agenda Local 21?

-L'Agenda Local 21 és un eina molt interessant, entre d'altres coses perquè tenim uns indicadors de sostenibilitat que avaluen quin és el grau de compliment dels objectius. Abans hi havia un munt d'indicadors, els quals han quedat reduïts a una vintena, més els que els ajuntaments han adquirit i que després s'han hagut d'homogeneïtzar, per poder tenir una comparativa almenys cada any. Es tracta d'indicadors que ens ajuden en la presa de decisions i, a més, a veure quin seguiment fèiem o com podíem avançar en algunes actuacions que de vegades són més difícils, si tenim en compte que els municipis de Menorca són petits amb relació a qualsevol ciutat o poble de població mitjana de la Península. A Menorca no s'ha perdut cap interès en absolut per l'Agenda Local. A més, els indicadors que ens proporciona l'aplicació de l'Agenda Local es calculen anualment. Per tant, cada any es marca per a aquell període quines són les prioritats que es duren endavant. Si tenim en compte, a més, que Menorca està declarada Reserva de la Biosfera i que tenim tota una sèrie d'eines com pugui ser el Pla territorial insular, tot plegat ajuda que l'Agenda estigui en marxa i que funcioni amb el mateix ímpetu que el primer dia. No s'ha perdut l'interès, ben al contrari: s'ha aconseguit que s'integrin les diferents accions del Pla d'acció dins dels pressuposts municipals de forma difuminada en totes les partides.

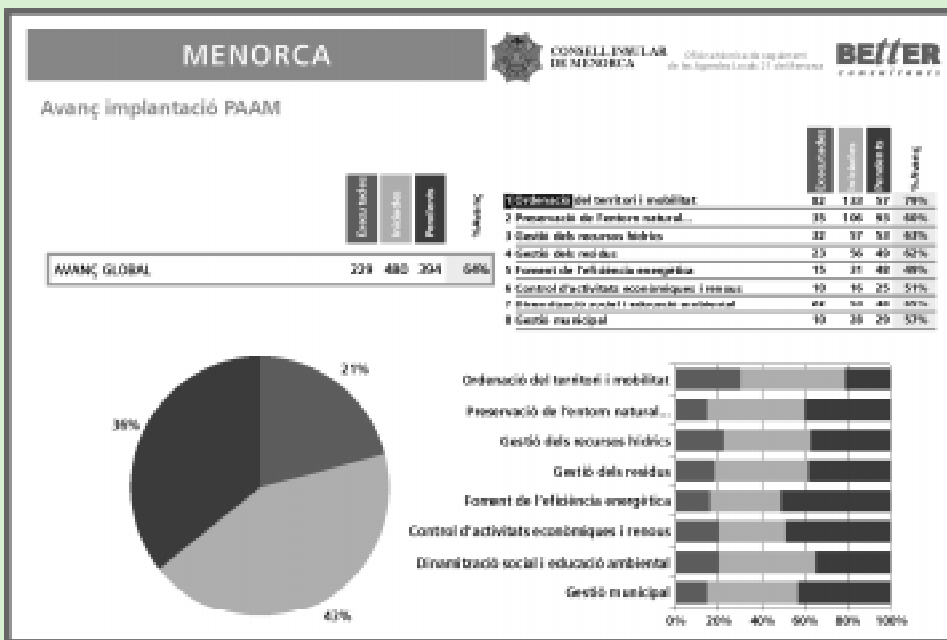
PARTICIPACIÓ CIUTADANA

-On és l'èxit de les agendes locals, en el treball?, en els doblers que s'atorguen mitjançant subvencions?

-L'èxit es desprèn de la participació ciutadana i de l'interès de tots els municipis. És a dir, l'ajuntament és un impulsor, el Consell és un altre impulsor, però allò que realment du endavant els plans d'acció és la participació ciutadana. Per tant, aquesta és la part més important de les agendes locals, ja que intentar dur endavant projectes d'aquest tipus sense el suport ciutadà és un poc perillós. És per això que nosaltres donam molta importància a la participació de la gent en general, d'entitats o qualsevol associació o organització.

- Com s'articula la participació ciutadana en les accions de les agendes locals i com respon la gent?

-Els ciutadans responen molt bé, d'una altra manera això

Avanç d'implantació dels Plans d'acció ambientals. Data: juny de 2006.

no funcionaria. En aquest sentit els tallers de participació ciutadana són essencials. A cada municipi n'hi ha un, i jo diria que ja estan molt consolidats. Per tant, ara el que hem impulsat és la interrelació entre els diferents presidents d'aquests tallers de participació ciutadana, per tal d'intercanviar opinions, experiències i fins i tot obrir el debat sobre punts concrets on és necessari comptar amb més d'una opinió. Aquests tallers funcionen molt bé i enriqueix molt la participació. Cada taller compta amb una junta integrada per un president, un vicepresident i un tresorer. Cada dos o tres mesos es reuneix el taller, on hi ha representades normalment totes les entitats que existeixen als municipis, que són moltes. A Menorca tenim una riquesa d'entitats de tot tipus, culturals, recreatives, esportives, de tota mena, i per tant participen en aquest fòrum de debat ciutadà que dóna riquesa i compliment als plans d'acció.

"La declaració de Reserva de la Biosfera constitueix un paraigües enorme sobre Menorca, del qual penja tot allò que es fa, perquè tot està relacionat amb poder mantenir la declaració"

SUBVENCIONS

-Quin suport reben les agendes locals de Menorca per part del Govern balear?

-El suport del Govern consisteix en una línia de subvencions que obre cada any. Per poder optar-hi s'han de presentar uns projectes concrets que normalment reben ajudes. El que passa és que els projectes que s'han de presentar consisteixen en una espècie d'enquesta que ens passen, que és un totxo, on s'han d'especificar tota una sèrie de dades. Entre tots hem d'ajudar que es puguin omplir, perquè la veritat és que els municipis petits no compten amb personal per fer això per ells mateixos, amb la qual cosa hem de donar suport directe des del Consell de Menorca en aquest aspecte. Els qüestionaris, com ja ho hem fet saber al Govern, són complexos, no entenem la complexitat del qüestionari. Però, en qualsevol cas, do-

nam tot el suport tècnic amb la presència de dos tècnics al Comitè Insular d'agendes locals de Menorca que assisteixen a les reunions quan es convoquen.

-És per la complexitat dels informes que s'han de presentar per demanar subvencions que han contractat una consultora externa?

Agendes locals a Menorca, una cursa de fons

Amb la declaració l'any 1993 de Menorca com a Reserva de la Biosfera, s'adoptà al conjunt social insular un compromís per a la sostenibilitat. Emperò, com recorda Irene Staun, tècnica de Medi Ambient del Consell de Menorca, ja des de l'any 2000 "vàrem veure que els anys havien passat i que potser no era ja clara, no s'havia desenvolupat amb el mateix ritme d'anys anteriors, aquesta idea global de desenvolupar tota l'illa d'una manera més sostenible per part dels ajuntaments. "Va ser llavors quan decidírem intentar convèncer-los que existia una bona eina a través de la qual es podia concretar la participació dels municipis en la Reserva de la Biosfera, un instrument que en aquell moment valoràvem: les agendes locals 21", explica Staun.

Arran d'aquesta idea, els ajuntaments menorquins s'adonaren que la proposta els podria suposar molts de beneficis. El Consell de Menorca primer fomentà que els ajuntaments signassin la Carta d'Aalborg, per començar el procés de creació de les agendes.

Staun explica que "en aquest procés el Consell de Menorca sempre va tenir un paper secundari, ja que en un segon pla feia d'impulsor a la vegada que fomentava que els protagonistes reals fossin els ajuntaments. El Consell menorquí és gairebé un coordinador de les agendes locals, però el procés el tiren endavant els mateixos ajuntaments".

Durant el 2002, el municipis menorquins varen començar un procés paral·lel per aconseguir la implantació de l'AL 21. Ja l'any 2004, els vuit municipis que conformen Menorca varen veure aprovats a la Comissió Balear de Medi Ambient els plans d'acció de l'Agenda Local 21 que havien dissenyat dos anys abans. De fet, com relata Irene Staun, "totes les agendes es varen acabar a la vegada, el mateix any i llavors va arribar el moment més complicat i difícil, executar tot allò que s'havia plasmat als plans d'acció. Fou un moment complicat, "ja que des del Consell de Menorca no teníem la experiència d'ara, però de la mateixa manera que anys enrere, amb la coordinació de tots, aconseguírem superar també aquell moment del any 2004. De fet, és bonic veure la important quantitat de projectes que s'han iniciat a les agendes locals 21 Menorca".

Els plans d'acció als municipis de Menorca contenen entre 100 i 200 actuacions, que s'han d'executar en un termini aproximat de deu anys. "Amb l'aprovació dels plans d'acció es varen generar unes expectatives davant la població que havíem de complir", explica la tècnica de Medi Ambient del Consell menorquí, qui considera, a més, que el cas de Menorca "és paradigmàtic quant a participació ciutadana, ja que aquesta es va organitzar des del principi del procés, des de l'elaboració de les memòries de sostenibilitat. Té prou valor el fet que la població menorquina s'hagi organitzat per seguir aquest procés, tot i que ens agradaria que als tallers hi participàs molta més gent".

Del total de projectes presentats pels ajuntaments de Balears dins els plans d'acció, 2.192, gairebé la meitat, 1.081, corresponen als vuit municipis menorquins. A Menorca, el 21% dels projectes presentats han estat ja executats mentre que el 43% s'han iniciat ja. Només el 36% dels projectes inclosos en els plans d'acció de les agendes locals a Menorca resten pendents de començar.

-Per això i perquè la majoria dels ajuntaments no tenen tècnics específics per fer el seguiment dels plans d'acció i perquè en moltes d'ocasions es necessita assessorament o ajuda tècnica per realitzar algun projecte o per valorar en un moment determinat què és el que s'exterioritza. Per tant, per això donam aquest suport i el continuarem donant.

RESERVA DE LA BIOSFERA

-Com influeix que Menorca sigui Reserva de la Biosfera a l'hora de l'aplicació de l'Agenda Local 21?

-La declaració de Reserva de la Biosfera constitueix un paraigua enorme sobre Menorca, del qual penja tot allò que es fa, perquè tot està relacionat amb poder mantenir la declaració. Per tant, les actuacions a Menorca tenen un component ambiental important i, en conseqüència, tots feim feina en aquesta línia. El Pla territorial insular també ens ajuda, perquè suposa posar un límit al creixement urbanístic, eliminar 70.000 places turístiques que hi havia programades, és a dir, no permetre que Menorca deixi de ser el que és i, per una altra banda, que no es pugui interferir en un desenvolupament econòmic sostenible i adequat. Aquest és l'equilibri que volem mantenir.

Es Mercadal: els tallers de participació són una eina imprescindible.

-Dels indicadors de sostenibilitat que s'avaluen, quin són els que millor es compleixen i els que a la societat li costa més assumir?

-A la societat no li costa complir aquests reptes, perquè els té molt assumits. En realitat, els indicadors serveixen més aviat per fer una valoració del progrés del Pla d'acció. Per exemple, per cada un dels vuit municipis de l'illa de Menorca calculen devers 15 indicadors, més 20 que es calculen des del Consell i que són comuns a tots els municipis, indicadors relacionats amb la implantació de l'Agenda Local.

REFERENT DE PROTECCIÓ

-Tot plegat fa que Menorca estigui considerat com a territori capdavanter en l'aplicació de les agendes locals.

-Menorca és capdavantera quant a feina per a la protecció del medi ambient i per controlar el sosteniment, al mateix temps que se cerca un equilibri en el desenvolupament econòmic. Som un referent a nivell de tot l'Estat, on se'ns considera així. Ho som també a nivell de comunitat autònoma, encara que aquí ja no se'ns valora tan bé. Quant a reserves de la biosfera espanyoles, som un referent absolut.

Les Pitiüses van endarrerides. De tots els municipis de les Illes només n'hi ha quatre que encara no han començat a elaborar la seva Agenda Local 21, i d'aquests tres són eivissencs. Sant Josep, Santa Eulàlia i Sant Joan de Labritja. Formentera, per la seva banda, ha signat la Carta d'Aalborg però encara no ha començat a fer un diagnòstic de quin hauria de ser el seu pla d'acció. Això no obstant, les Pitiüses també tenen l'altra cara de la moneda, Sant Antoni és, només després de Calvià, el pioner a l'hora de cercar un model de desenvolupament que no hipotequi el benestar de les generacions que vendran.

Eivissa, per no quedar darrere

Magdalena Huguet

A Sant Antoni encara no han acabat d'executar el primer pla d'acció que varen redactar fa dos anys i mig però ja en tenen un de segon. "Del primer ja se n'ha complert més del 60% i les preocupacions que tenim ara no són les mateixes que fa dos anys i mig", ho explica el regidor de Medi Ambient de Sant Antoni, Josep Ramon Serra i sobretot es refereix a dues preocupacions en concret: el nou port esportiu que s'ha projectat a Punta Xinxó, al municipi veïnat de Sant Josep i els 400 vaixells que fondegen sense control per la badia del municipi cada estiu.

POR A NOUS PORTS I A MÉS FONDEJOS

A Punta Xinxó es preveu construir un nou port esportiu que tindrà 500 amarraments. La tramitació és de finals dels anys vuitanta, però fa escassament unes setmanes que el Consell Insular d'Eivissa i Formentera li ha donat el vistiplau. Segons Serra "no és que a la Comissió de l'Agenda Local 21 ens neguem que es construeixi aquest nou port, el que passa és que la gent està preocupada perquè tem que un port a la zona on està projectat destrossi les platges de s'Arenal i d'es Pouet. A zones com la Costa Brava ha passat que la construcció de certs ports ha fet que les aigües de les platges properes hagin quedat embassades i en no renovar-se s'ha fet malbé l'aigua de la mar". A la darrera reunió que va fer la Comissió es va decidir que s'havia d'instar els responsables del nou port perquè abans de construir res facin un estudi exhaustiu que assegurí que les platges de la badia de Sant Antoni no se'n ressentiran. Si es fa o no aquest estudi està en mans de Ports.

La segona gran preocupació de la Comissió tampoc no surt de la badia: a les seves aigües hi ha 400 embarcacions que fondegen sense cap control. "Negociem amb Ports perquè ho regulin. El problema no és només que no estiguin controlades, aquestes embarcacions arrosseguen la posidònia de la zona i tiren fems a la mar", ho diu el regidor de Medi Ambient que assegura que pel que no està preocupada la Comissió és per l'ampliació del Club Nàutic de Sant Antoni, "aquest nou port esportiu que es fa darrere la murada no afecta les platges de la badia, es fa a una zona degradada". Aquest projecte contempla la construcció d'un moll i d'una zona esportiva. Si en aquests moments hi ha 365 amarraments, el projecte que hi ha és que s'arribi als 676. Uns nous amarraments que superarien, amb escreix, les necessitats que havien xifrat els empresaris de la zona.

Josep Ramon Serra (Sant Antoni, 1945)

L'actual regidor de Medi Ambient de l'Ajuntament de Sant Antoni va començar a fer feina amb l'Agenda Local 21 des del primer moment. Just va sortir la Carta d'Aalborg ell i un grup de vint persones més varen començar a fer feina per fer el seu recull de propòsits per aconseguir un desenvolupament sostenible tant a nivell mediambiental com a nivell socioeconòmic. Serra fa setze anys que participa activament en política i aquesta és la tercera legislatura que ostenta el càrrec de regidor de Medi Ambient a Sant Antoni. La seva implicació amb l'Agenda Local 21 l'ha dut fins a Hannover, Alemanya, per participar en unes jornades organitzades pel majorista de viatges TUI. També fa feina molt a prop de la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes, i és que per a ell "la gent del poble participa i això fa que a mi aquest projecte em faci molta il·lusió".

DIAGNÒSTIC DE LES PLATGES

La por de la degradació de les platges ha fet que la Comissió de l'Agenda Local 21 hagi encarregat un diagnòstic sobre la qualitat de les platges del municipi. María José Sánchez, l'encarregada de l'Agenda Local 21 al municipi, explica que "aquest diagnòstic estableix quines són les accions que s'han de fer a les platges per-

El nou port esportiu de Punta Xinxó, a Sant Josep i els 400 vaixells que fondegen de forma incontrolada a la badia són les principals amenaces ambientals a Sant Antoni

què siguin de qualitat. Per ara ja s'han senyalitzat i s'ha fet un pla de salvament, el que queda pendent de fer, per exemple, és la creació d'una sèrie de camins per baixar per les roques del municipi. "Hi ha cales a les quals per accedir-hi has de

baixar per les roques i la gent sense adonar-se deteriora la fauna i la flora, el que volem fer és que tota la gent baixi per un mateix camí i així no es degradi tant".

El tipus de turisme que hi ha a la zona té part de culpa del deteriorament de certes platges del municipi. Segons Sánchez "vénen molts de joves que s'organitzen la seva festa a una platja i se'n van sense retirar la brutor que han fet. Són els turistes que hi ha a Santa Antoni i els que

María José Sánchez

(Sant Agustí - Sant Josep, 1969)

És tècnica especialista en Administració. Ara estudia un curs d'expert universitari en Oceanografia i Recursos Marins impartit per la Funiber, però en els darrers anys també n'ha fet de gestió mediambiental i de coordinació del servei de platges. És sense cap mena de dubte qui més sap de l'Agenda Local 21 de Sant Antoni però també és un dels grans referents d'aquesta àrea a totes les Pitiüses.

hi ha a la resta de municipis. Quan arriba la nit tots els dels pobles veïnats vénen aquí". De fet a l'estiu la població de Sant Antoni es duplica i molts són turistes joves que arriben bàsicament per anar de festa. Des de l'ajuntament el regidor Josep Ramon Serra explica que "aquesta massificació de gent afecta sobretot els serveis del municipi. Ni basta el servei de neteja que tenim ni basta la policia local. És un problema molt greu. Fa un any que vàrem ampliar el servei de neteja i vàrem determinar per intensitat de feina quan s'havia d'augmentar. Ara resulta que ens hem tornat a quedar curts i aquest estiu no ha tornat a bastar". El turisme afecta el municipi, segons Serra, per altres motius "la vida del poble canvia radicalment amb l'arribada dels turistes. La gent

deixa la rutina de vida familiar que du durant l'hivern. És la por de perdre els costums".

PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Els veïns de Sant Antoni són dels ciutadans de les Illes

més conscienciats de la protecció del medi ambient. "Ens embarcàrem de cap. El 1998 ja es va crear la Comissió de l'Agenda. Ens vàrem reunir més de vint vegades, vàrem fer moltes enquestes entre la gent del carrer i vàrem intentar que hi hagués la major participació possible. Vàrem estar dos anys per tenir un pla d'acció, però ara hi estam involucrats quasi tots: les associacions de veïns, els instituts d'educació secundària, els hotelers, els ecologistes Amics de la Terra, el club nàutic..."

Vila també va ser un dels primers municipis de les Illes que va redactar el seu pla d'acció de l'Agenda Local 21. Aquí la participació ciutadana també sempre ha estat clau. Basta posar un exemple: durant el 2004 la regidoria de Participació Ciutadana va rebre 548 trucades per expressar opinions sobre algun tema municipal, la immensa majoria anaven adreçades a medi ambient i a parcs i jardins.

Aquesta era una de les conclusions que fa poc el regidor de Medi Ambient del municipi, Joan Rubio, explicava en una roda de premsa per analitzar els dos primers anys i mig de vida del Pla d'acció del municipi. Un balanç on hi figuren tres problemes clau per garantir la sostenibilitat: l'aigua, la mobilitat i els residus.

A Vila hi ha 64 vehicles per cada 100 habitants i si es concreta en nombre de cotxes n'hi ha un per cada dos habitants. Un percentatge molt superior a la mitjana espanyola, però que s'ha reduït des de 2003. Aquell any hi havia 65,7 vehicles per cada 100 habitants.

El que no s'ha reduït és el segon principal problema per a la sostenibilitat que té el municipi: la producció de residus. El 2004 cada eivissenc va produir 2,35 quilos de fems al dia. El 2003 n'havia produït 2,01. Una producció molt més elevada que la mitjana espanyola, però que és habitual als municipis turístics.

Així i tot la consciència mediambiental ja comença a notar-se entre els ciutadans. Eivissa és el municipi pitiús que més recicla, de fet el 60% dels residus que es reciclen a la pitiüsa major prové de Vila. Ara el repte de la Comissió de l'Agenda Local és augmentar el percentatge de la seva recollida selectiva tant a nivell industrial com familiar. Des de fa dos anys està estancada en el 8%.

El tercer problema és el de l'aigua. Igual que els residus, el fet de ser una zona turística fa que el consum d'aigua també sigui superior al de la mitjana espanyola. Així i tot, el 2004 el consum per habitant i dia també es va reduir. No obstant això, el que diu el Pla d'acció de l'Agenda és que s'haurien d'implantar polítiques de reducció del consum d'aigua tant a les llars com als centres hotelers o als parcs i jardins del municipi.

Sigui en fórmules per reduir el consum d'aigua dolça com en fórmules per preservar la salada, dels vint-i-dos projectes que es marcaren el 2004 com a prioritaris, cinc feien referència a l'aigua. Un d'ells era la conservació de les praderes de posidònia de la platja de Talamanca. Com a Sant Antoni, a Vila també volen implantar un sistema de gestió ambiental a les platges del municipi. Una vegada més el tema turístic hi té molt a veure.

PROJECTES SOCIALS

Eivissa, igual que Sant Antoni, té 15.000 places hoteleres i en la seva majoria tenen més de vint-i-cinc anys d'antiguitat. Unes places que només s'amortitzen durant cinc mesos a l'any i és que a les Pitiüses l'estacionalitat turística és encara més accentuada que a Mallorca. Des de fa anys tots els sectors implicats fan esforços per allargar aquesta temporada. No es vol només treure més rendibilitat als establiments sinó que també es vol, evidentment, allargar els mesos de feina dels treballadors del sector serveis, el sector on treballen la immensa majoria d'eivissencs. De fet, aquest també és un dels principals reptes de l'Agenda Local de Vila. Segons els indicadors de sostenibilitat de l'Ajuntament, els esforços que s'han fet fins ara no han donat cap fruit. Durant la temporada baixa les llistes de l'atur continuen sent molt llargues i això repercuteix en la qualitat de vida dels ciutadans.

I és que a Vila tenen clar que una agenda local 21 no és només una qüestió de medi ambient. L'àrea socioeconòmica és bàsica. Entre els projectes que s'executen a dia d'avui al municipi hi ha l'establiment d'un pla d'avantatges fiscals per als propietaris dels habitatges que decideixin llogar-los. A més està pendent que comenci a aplicar-se un gravamen als propietaris que tinguin habi-

tatges desocupats. Per a aquest darrer projecte l'Ajuntament compta amb 36.300 euros.

També tenen projectes en educació, com ara la sol·licitud a la Conselleria d'Educació d'un repartiment proporcional dels immigrants a tots els centres educatius per evitar acumulacions en determinades aules.

FUTUR

Mentrestant a Sant Antoni van per un altre camí, el seu futur més immediat és veure com evolucionen els futurs ports esportius que s'han projectat a la zona i què passa amb una de les seves principals reclamacions: que sa Talaia es converteixi en el principal pulmó verd del municipi.

També volen que es continuï amb la rehabilitació del casc antic. Fins ara s'ha col·locat mobiliari urbà, s'ha soterrat el cablejat i s'ha augmentat el servei de neteja. Als propers mesos s'espera que es torni a incrementar la neteja i se soterrí el cablejat dels camins rurals.

El futur de la resta de municipis de les Pitiüses és més difós. Sant Josep, Santa Eulàlia i Sant Joan encara necessitaran anys per redactar els seus plans d'acció. De fet encara no han signat la Carta d'Aalborg. Una passa molt petita que sí que ha fet Formentera, però que significa massa poc i és que encara no ha començat a diagnosticar quins són els mals que no ha de patir si vol un model de creixement sostenible que no hipotequi el futur dels seus fills.

Cada ciutadà de Vila produeix 2,35 quilos de fems al dia, consumeix més aigua que un ciutadà mitjà espanyol i per cada dos d'ells hi ha un cotxe

Una vegada al mes, i durant quatre mesos, un grup de persones es reuneixen per parlar sobre com millorar el seu municipi. Han estat convocats prèviament per l'ajuntament i constitueixen l'anomenat Fòrum Ciutadà. D'aquestes reunions surt un pla d'acció, un document amb les actuacions que els ciutadans consideren que són

Engrescar la gent

Magdalena Cortès

prioritàries. Aquest només és el principi de l'Agenda Local 21. Un procés que ja no s'atura. El Pla d'acció és document de màxims. Després, el Fòrum haurà de redactar un Pla d'acció anual amb els projectes concrets que considera prioritaris per a aquell any. L'ajuntament és el responsable d'executar aquests projectes, amb l'assignació d'una partida pressupostària i amb un tècnic responsable. Per la seva part, els ciutadans continuen rebent informació i aporten coses noves a través de les comissions de seguiment. Passats tres anys de la redacció del Pla d'acció, és hora de fer balanç i de tornar a redactar-ne un altre amb les noves prioritats. Aquest seria l'ideal. Amb Neus Andreu, coordinadora de l'Agenda Local 21 a l'Ajuntament de Sant Llorenç, parlem del que passa a la realitat.

-Comencem per parlar de com es posa en marxa l'Agenda Local 21.

-Així com està organitzat, és l'ajuntament qui decideix firmar els compromisos d'Aalborg i qui organitza el procés participatiu. Si un ajuntament no vol, no té l'obligació de fer-ho.

Quan es posa en marxa l'Agenda, a la primera convocatòria es convida directament totes les entitats, associacions i col·lectius del municipi. També hi ha una convocatòria oberta a gent que no representa cap entitat. Però per experiència pròpia, al final queda la gent que creu en el projecte.

Neus Andreu va néixer a Manacor l'any 1979. És llicenciada en Ciències Ambientals per la Universitat Autònoma de Barcelona, encara que va fer dos cursos a Girona i un a Dinamarca amb una beca Erasmus. En acabar va fer feina al CITTIB amb una beca integrada a l'equip que estudiava els indicadors mediambientals. Després anà al departament de Medi Ambient i d'Agenda Local 21 de l'Ajuntament de Manacor durant un any on coincidí amb l'inici del procés participatiu i l'aprovació del Pla d'acció. L'any 2004-05 va fer feina a l'Ajuntament de Porreres a la campanya de posada en marxa de la recollida selectiva. Des de mitjans de 2005 fa feina a l'Ajuntament de Sant Llorenç com a coordinadora de l'Agenda Local 21. Mentre, com a autònoma, assessora altres ajuntaments com el de Montuïri.

-O sigui que potser el Fòrum Ciutadà no sigui representatiu del municipi. Hi ha sectors o col·lectius que vos agradaria que hi participassin i costa molt que ho facin, com per exemple, els empresaris?

-Exacte, els hotelers són un sector que està convocat per activa i per passiva, i no participa. Potser encara no hem trobat la fórmula per engrescar-los. És cert que no tenim una

cultura participativa de base, això ja ho sabem, però encara tenim molta feina per trobar els sistemes que enganxin la gent. Si diversifiquem els tipus de participació t'assegures arribar a més gent. Per exemple, fas un qüestionari per a la gent que saps que no vendrà al Fòrum, perquè té infants o perquè fa feina de vespre... en aquests casos, és una manera d'arribar a un tipus de gent anònima. També amb les escoles i amb els joves pots crear un altre tipus de dinàmica. Amb ells tenim ganes de plantejar el debat familiar. Es tracta d'un qüestionari que han de resoldre els al·lots amb els seus pares. I després queda el Fòrum com a l'òrgan actiu, que està integrat per la gent que assisteix a les reunions i que participa. L'estratègia, per a mi, és diversificar. I això suposa temps, esforç i recursos, i moltes vegades és el que també falta.

-Quina és la implicació dels joves en l'Agenda Local 21?

-Una de les coses que es va plantejar al Fòrum va ser la creació d'espais de participació ciutadana de joves. Entenem que no se sentin convidats o no els atreguin les comissions de treball i per això hem organitzat un Fòrum Jove que se celebrà a principis de juliol, on estan convocades totes les entitats de joves del municipi. La idea era que durant el mes de juny els joves gravassin un vídeo sobre què troben que necessita el municipi, o què els agradaria que fos diferent. Els deixarem una càmera de vídeo i el dia del Fòrum cada grup presentà la seva visió del municipi. De moment se'n varen presentar tres, però n'hi ha més. Va ser un primer contacte i ara una vegada passat l'estiu tornem a convocar-los per continuar amb aquesta iniciativa. Nosaltres esperem que el Fòrum Jove sigui una manera que comencin a saber què és l'Agenda i que hi puguin trobar el seu lloc. Tal volta d'aquí surtin dos, tres representants del col·lectiu per a futures reunions.

-I quins temes són els que més preocupen la ciutadania o els que més es repeteixen a les reunions?

-Per començar, nosaltres partim dels compromisos d'Aalborg, que són el referent europeu en temes d'Agenda 21. Per tant, totes les propostes que surtin s'han d'emmarcar dins uns objectius genèrics europeus. El Fòrum es divideix en sis comissions de treball i cada una se centra en els seus temes. D'aquesta manera s'intenta que surtin temes de tot tipus, perquè si només demanassis què farien, possiblement sortirien sobretot temes socials. Un ciutadà no ha de saber necessàriament si hi ha un problema d'aigua o un problema de reciclatge. Són temes per als quals es necessiten uns coneixements previs, per saber si són un problema, en canvi sí que pot opinar sobre el que et toca en el dia a dia. El problema és que no tothom té la capacitat de tenir en compte el conjunt, la gent mira bastant pel seu carrer, la seva entitat i la seva realitat. En el Fòrum s'intenta que tothom faci un exercici de globalitat.

-Hi ha conflictes entre els participants, entre persones que consideren prioritari un tema que per a altres no ho és?

-Debat n'hi ha, i crec que és sa que n'hi hagi. A mi em va passar un cas que vaig trobar molt interessant. A la reunió hi participaven les associacions de veïnats i les associacions d'immigrants, que són dos col·lectius que no es reunien mai per discutir res en comú. Ens vàrem trobar que uns estiraven cap a una banda i els altres cap a una altra, i potser que demanaven coses totalment antagòniques.

L'Agenda sobre el terreny

D'entre tots els projectes realitzats a Sant Llorenç gràcies a l'Agenda 21, li demanem a Neus Andreu que en destaquï alguns. És una manera de poder veure, i fins i tot poder tocar, el resultat de tot un procés que, inicialment sembla molt abstracte. A Sant Llorenç, l'Agenda Local 21 ha impulsat la senyalització dels camins rurals del municipi. Es va demanar a la Universitat de les Illes que fes un estudi de toponímia, per concretar els noms reals dels camins i, de moment, s'ha fet una primera tongada de senyalització, amb la intenció de fer-ne una cada any, fins a completar el llistat. "És una cosa molt senzilla, però hi ha un estudi previ, uns doblers i una senyalització, que es pot veure perquè està posada", comenta Neus Andreu. Una altra cosa que ha demanat el Fòrum Ciutadà és l'elaboració d'un Pla de gestió de sa Punta de n'Amer. Segons explica Andreu, l'objectiu és fer una proposta de gestió d'usos i presentar-la als propietaris per tal de negociar quina podria ser una bona gestió d'aquest espai natural. Aquest estudi s'ha fet, el Pla de gestió també s'ha fet amb una subvenció del Govern balear, i és un pla que es podrà dur a terme a poc a poc. La neteja dels abocadors incontrolats del municipi ha estat una altra prioritat definida a l'Agenda. En aquest cas, es va fer un inventari dels abocadors incontrolats del municipi i es va incloure el cost econòmic que suposava netejar-los. D'altra banda, també s'ha impulsat un programa de l'ús de la bicicleta i s'ha fixat un dia a la setmana, el dijous, sense cotxe. Una escola del municipi es va implicar molt, i aquest dia tots els al·lots van en bicicleta a l'escola. Segons explica Neus Andreu, això ha provocat que hi hagi moltes més bicicletes al municipi. Per últim, també destaca la millora de la recollida selectiva a bars i establiments comercials, amb la contractació d'un servei extraordinari de la Fundació Deixalles. Hi ha coses, diu Andreu, que es farien amb Agenda i sense ella. Però amb l'Agenda 21 el que s'aconsegueix és que siguin prioritàries.

ques. Vàrem haver de fer més reunions, fins que definitivament es va trobar una acció que es podia ajustar a les dues necessitats. Aquest és un exemple per dir que és bo que surti el conflicte, encara que quan surt, sembla que no ha anat bé la reunió, i no és que no hagi anat bé, és que així és la societat.

CONCRETAR OBJECTIUS

-I com es planteja l'execució pràctica de tot allò que s'ha decidit que és prioritari?

-El que ens ha passat és que ens trobam la mateixa errada a totes les agendes locals. I passa en general, perquè aquest estiu passat vaig esser a Barcelona a unes jornades que tractaven precisament això. L'errada és que el Pla d'acció s'havia plantejat com una carta als Reis d'Orient. Era molt ampli i ni la temporalitat ni els responsables d'execució estaven ben definits.

Llavors et trobaves amb un document molt utòpic i amb uns terminis molt indefinits. Què ha passat? que quan ja dus tres, quatre anys amb aquell pla d'acció aprovat, t'adones de la dificultat de dur-lo a terme, això fa que la gent es desanimi pel camí i és necessari que el tornis a reconduir per concretar-lo. Ara els municipis que revisen Agendes 21 o els que comencen de zero, fan plans d'acció per a tres anys i hi concreten un pressupost, la font de finançament, i les persones que l'executaran.

"El que ha passat és que la idea era molt bona, però l'execució pràctica s'ha difuminat un poc"

"Si l'Agenda 21 és una responsabilitat de tots, també els ciutadans tenen responsabilitat, a més de l'ajuntament i el Govern"

També hi ha un altra novetat: fins ara el procés era molt unidireccional, el Fòrum demana a l'ajuntament que "faci això". Però si l'Agenda 21 és una responsabilitat de tots, també els ciutadans tenen responsabilitat. Llavors ara també es planteja un compromís ciutadà. El sistema de l'Agenda hauria de ser: l'ajuntament es compromet a..., i els ciutadà o les entitats firmen un pacte de compromís. Per exemple: la nostra entitat es compromet a tres accions: a tenir reciclatge a les seves dependències, a fer una neteja de l'espai natural que tinguin al costat... Que sigui una manera de fermar més els compromisos. Perquè el que ha passat ha estat que la idea era molt bona, però l'execució pràctica s'ha difuminat un poc.

-La dificultat de posar-ho en pràctica ve perquè els objec-

tius que es marquen són molt abstractes o perquè són a molt llarg termini?

-Perquè es mescla tot. Si mires un pla d'acció veuràs projectes molt diferents, uns molt pràctics i uns altres molt a llarg termini. Possiblement, ara ho faries d'una altra manera. En el cas de Sant Llorenç, el Pla d'acció actual complirà tres anys i està claríssim i hem decidit que s'ha de revisar. Per l'ànim de la ciutadania i també a nivell polític i tècnic, el farem amb més projectes a curt termini: tants doblers, tantes accions. I pel que fa als projectes a llarg termini, tenir-los en ment, sense perdre'ls de vista, però amb un altre ritme.

-I quins són els projectes que sempre estan pendents, que són més difícil de realitzar?

-Per exemple, a Sant Llorenç demanaven revisar les Normes Subsidiàries amb participació ciutadana o a Manacor deien que era prioritari un Pla General. Estic segura que el batlle ho té clar que això és prioritari, però la seva execució és molt més complexa. O quan es demana la compra d'un local per posar una escoleta o un local de joves. Per a totes aquestes coses que són infraestructura i fan falta molts de doblers, els terminis són molt més llargs. Que arribi el tren a Sant Llorenç ho veuràs escrit a l'Agenda cada any. Però al final, a l'Agenda en el que veus més resultats és en aquestes petites coses pràctiques, viables, i que a nivell tècnic l'ajuntament pot dur-les a terme. En el moment en què depèn de finançament extern o de molts de tècnics, llavors es complica. No és impossible, però és més lent.

-Totes les decisions que pren el Fòrum Ciutadà són vinculants per a l'ajuntament?

-Per a mi aquest és un dels problemes de l'Agenda. El Ple de l'ajuntament aprova un Pla d'acció, però si no l'executa no hi ha cap sanció, ni cap recàrrec. Si no ho fa, el ciutadà passarà comptes quan arribin les eleccions. És com un programa electoral, el polític es compromet a fer unes coses, si les fa, molt bé, si no les fa...

-La cosa canviaria si hi hagués un pressupost concret destinat a aquests projectes?

-De fet, a Sant Llorenç la passa interessant ha estat posar l'Agenda a una partida pressupostària concreta. En el futur seria interessant que quedàs tot integrat dins del mateix pressupost municipal i que no hi hagués per una banda el que preveu l'Agenda i per una altra el que preveu l'ajuntament. Però, de moment, amb una partida concreta és més fàcil de gestionar, perquè t'assegures que aquells

doblers es destinaran a allò. I també perquè és més bo de controlar tot el que surt pròpiament de l'Agenda.

-I què li aporta a un ajuntament tot aquest procés de l'Agenda Local 21? Per què tria aquesta via i no una altra com seria, per exemple, encarregar estudis concrets?

-Quan tu iniciis un procés d'Agenda 21 comences amb un diagnòstic. Ja només de punt de partida, sense fer cap actuació, l'ajuntament obté moltíssima d'informació que no tenia. A mesura que van fent el diagnòstic, molts d'ajuntaments s'adonen que amb unes accions molt senzilles s'estalviarien molts de doblers i ambientalment podrien ser molt més sostenibles. Una vegada has començat, aquests indicadors es revisen cada any i, si els dones un bon ús, és com si fessis una auditoria. La segona cosa interessant per a l'ajuntament és que també se'n du moltes sorpreses quan la gent participa. Moltes vegades penses que la gent no està informada i quan obres un procés participatiu o fas unes enquestes surten coses interessants i t'acostes al que pensa la gent.

COL-LABORACIÓ ENTRE MUNICIPIS

-El procés de l'Agenda és diferent a cada municipi?

-El procés és el mateix: es fa un diagnòstic, un procés participatiu, un pla d'acció i una execució del Pla d'acció. El que canvia és el grau d'implicació, que depèn de cada consistori, dels recursos que hi vulgui destinar i de les ganes que tinguem d'anar més enllà.

-Hi ha més implicació o més conscienciació als municipis més turístics o als d'interior?

-No crec que es pugui comparar, tenen necessitats diferents i prioritats diferents. Per exemple, Porreres i Sant Llorenç duen a terme un projecte de reciclatge, però de diferent manera. Porreres s'ha fet pioner, juntament amb Puigpunyent, en reciclar matèria orgànica i en canvi Sant Llorenç té tanta feina per educar el sector turístic perquè separi paper, vidre i envasos que ha prioritzat això. I no és que Sant Llorenç vagi més enrere que Porreres. Per a Porreres, amb 4.500 habitants i sense zona turística, és més fàcil fer un projecte de matèria orgànica fins al final, i en canvi, a Sant Llorenç, abans d'entrar en matèria orgànica, encara hi ha una gran tasca de generadors singulars. Aquí, que un 50% dels hotels fessin el reciclatge bàsic, de paper, vidre i envasos, ja seria un èxit. Els objectius són diferents, però tots van en la mateixa direcció.

-És més fàcil posar en marxa l'Agenda amb ajuntaments més petits?

-Depèn de l'organigrama. La clau és un organigrama clar. Si hi ha un bon lideratge polític i, a més, hi ha un bon organigrama intern, tothom va a la una. Per exemple, a l'Ajuntament de Sant Llorenç me'n duc la grata sorpresa que trob que estan molt ben organitzats, hi ha reunions de departament i s'intenta que hi hagi una dinàmica d'equip. L'Agenda 21, si es planteja bé, estaria a un nivell quasi de secretaria, perquè tracta tots els temes de manera transversal. Però a l'Administració encara no hi

El ritme de l'Administració

Hi ha gent que diu: "tanmateix, i què hem de fer?", i d'altra que diu, "doncs clar que hem de continuar, és una experiència que ha començat, nosaltres som els que hi som dedins, i per pocs que siguem no ho podem deixar". Quan pensaven que aniria a cent i veuen que va a vint, la gent es desanima. Però s'ha de pensar que abans hi havia zero i ara hi ha cinc... i val més això. Jo crec que la gent es desanima perquè tenia unes expectatives que tot seria més àgil i la realitat és que va bastant més lent. El ritme de l'Administració no el canviarem, per això els tècnics i els coordinadors d'Agenda tenen molta feina per crear noves maneres de participar i engrescar a la gent.

ha molta cultura de compartir coneixements entre departaments i amb l'Agenda 21 arriba una figura que comença a parlar amb tothom i és difícil d'encaixar dins del sistema.

-Pensa que alguns temes es podrien tractar a nivell supramunicipal? Això s'ha plantejat?, o ja sortiria del que és l'Agenda Local 21?

-La Xarxa de Sostenibilitat té una tasca molt important de coordinació entre agendes. Si hi ha coses que són més a nivell de mancomunitat, en realitat, no hauria d'anar Porreres a veure Montuïri si vol fer el mateix projecte, sinó que és tasca de la Xarxa. A Catalunya ho tenen bastant ben organitzat amb la Xarxa de Municipis per a la Sostenibilitat, és una figura que mou aquestes peces, per no fer dues vegades una feina i per optimitzar recursos. Per exemple, Son Servera i Sant Llorenç podrien fer perfectament en comú un projecte turístic de costa, però és el que deia abans, no hi ha molta cultura de compartir projectes. Igual que a l'ajuntament cadascú és al seu departament, jo m'adon que és difícil arribar a un acord amb el veí. No sé per què, jo crec que és des de sempre.

"Jo crec que la gent es desanima perquè tenia unes expectatives que tot seria més àgil i en realitat va bastant més lent"

-Però a Sant Llorenç i Son Servera, que són municipis més allunyats del centre, sembla que hauria de ser més fàcil.

-És independent de la distància, depèn de com es relacionen entre ells els municipis. Hi ha un exemple, Porreres ha començat l'orgànica i la recollida d'envasos porta a porta i ara aquest projecte que ha estat conillet d'índies a Porreres es durà a tota la Mancomunitat. És clar que aquest projecte, independentment que sigui a l'Agenda Local 21, l'haurà de fer la Mancomunitat, però perquè la gestió de residus està mancomunada. Però jo veig un poc difícil la col·laboració entre municipis si no es coordina a nivell de Xarxa. Si la Xarxa estableix itineraris, els municipis orienten un poc el seu trajecte. Hi ha coses que si es fan a la una es podrien optimitzar molts de recursos, però suposa un valor afegit de coordinació al qual no estem acostumats.

Tothom té veu

Constanza Fortesa

"El cas Puigpunyent". L'expressió que repetien informalment pels corredors els tècnics del Ministeri de Medi Ambient per mostrar una aplicació exemplar de l'Agenda Local 21, ara s'ha convertit en una imatge de marca. És el titular del fulletons que edita l'Ajuntament per explicar com, en matèria de residus, aigua, energia o territori, es compleixen al poble les determinacions de sostenibilitat de l'Agenda Local. Però és també el lema que, sense dissimular l'orgull i la satisfacció, han pres com a propi els habitants del poble. Puigpunyent no va ser pioner a les Illes a l'hora d'incorporar a la seva gestió diària les exigències de l'AL21, però avui resulta que és el primer de la llista en compliments. Aquí i fora. Han arribat molt lluny i, a més, com explica el regidor Miquel Ramon ho han fet d'una manera senzilla, molt efectiva, sense renous ni grans despeses. I el que crida més l'atenció, sense màrqueting.

-Com es va iniciar a Puigpunyent el procés d'una Agenda Local 21 per arribar al punt actual, el de ser un dels municipis espanyols amb un compliment més madur dels compromisos de l'Agenda?

-El primer que hem de dir és que, a Mallorca, nosaltres no vàrem ser els primers ni els segons ni els tercers, perquè, de fet, altres municipis anaven molt per davant, Calvià per exemple. I de poblacions de Catalunya ni en parlem! A Puigpunyent començarem el 2001. I si resulta que ara hem passat davant els altres potser ha estat perquè hem fet una Agenda Local 21 molt participativa. Ens ho hem

cregut des del principi i l'ajuntament, des del primer moment d'incorporació de l'Agenda, no fa absolutament res només per iniciativa pròpia, sinó que tot es du endavant comptant amb la gent. Ja sabem que és difícil aconseguir que la gent participi, però si es creen mecanismes que funcionin i si s'aconsegueix implicar la gent...; potser a Puigpunyent hem incorporat mecanismes que per a altres bandes no són vàlids, però el cas és que cada lloc ha de cercar els propis. En qualsevol cas, des del meu punt de vista, només hi ha un secret, a part d'emprar molt de temps: que tot allò que s'ha parlat, que s'ha aprovat... que sobretot això, la gent vegi després que s'ha fet realment, que vegi que hi ha resultats pràctics i que l'ajuntament és com un instrument, el braç que fa que la voluntat de la gent es dugui a terme. I aquest és l'únic secret.

- I com han fet que la gent vegi els resultats de l'Agenda Local 21 quan, a molts de llocs, aquest tema ha quedat reduït a llançaments espectaculars, pures presentacions o grans operacions de comunicació?

-L'Agenda Local 21 té diverses fases. La primera és fer un diagnòstic de la situació del poble, una fotografia. Hi ha moltes empreses, i llavors encara n'hi havia més, que es dediquen a fer aquest tipus d'anàlisis. I en aquells moments nosaltres ja diguérem que no, que no volíem contractar una d'aquestes empreses. No, perquè vèiem que en alguns casos l'Agenda s'havia convertit en una espècie de màrqueting global de l'Ajuntament, de la institució o dels que governaven. És una mica decebedor, però aquesta és la realitat d'una gran part de les agendes locals. Clar, per fer màrqueting què millor que cridar els professionals que es dediquen a fer un diagnòstic molt guapo, amb mol-

tes presentacions i mitjans. Nosaltres triàrem fer-lo molt simple, a través d'una jove que en aquells moments havia acabat de fer un màster d'economia ambiental. Ella va fer un prediagnòstic, i nosaltres convocàrem un fòrum ciutadà, un dissabte, matí i horabaixa, a l'escola, i al qual acudiren devers 80 o 90 persones. Moltes! si pensem que Puigpunyent té devers 1.700 habitants. Primer, explicàrem a la gent què és l'Agenda Local 21, prèviament havíem fet molta difusió, i presentàrem el prediagnòstic. I no per relacionar les coses, sinó perquè la gent hi digués la seva. Si dèiem: "bé, a Puigpunyent hi ha un grup cultural amb aquestes persones, tantes..."; a continuació sortia un que deia: "no, aquí en falten un parell, falten els de teatre". Per tant, la gent ja va participar en l'elaboració de la foto del municipi. Aquell mateix dia ja es varen crear les comissions i, partir de llavors, començàrem a fer feina amb les comissions, amb molta de participació.

-I quan començà la gent a decidir temes sobre la gestió del poble?

-Quan convocàrem el segon fòrum general pensàrem que havíem de tractar alguna qüestió molt pràctica, del carrer. I bé, des de feia ja molt de temps, el típic debat als bars, als carrers, era l'assumpte de la circulació. Puigpunyent té els carrers molts estrets, tots eren de doble sentit..., un tema complicat. Hi havia gent que deia que havien de canviar a només un sentit..., però clar, els que deien que només un sentit, proposaven el canvi a la seva conveniència, el que viuen al principi del poble volien que, cap a Palma, el sentit fos aquest..., i així. Doncs bé, férem una cosa: contractar un tècnic de l'Ajuntament de Palma, Miquel Femenies, uns del tècnics que possiblement en sap més de circulació. Ell ens va presentar tres projectes, tres possibilitats. El debat va ser molt viu, hi havia devers cent persones; cadascú va defensar en veu alta allò que pensava i es va votar. Va sortir una determinada proposta de regulació circulatòria i, als quinze dies, ja estava en marxa. I aquest és un exemple, perquè n'hi ha hagut molts d'altres, sobre molts de temes.

LA GENT VOTA AMB UN GRAN SENTIT COMÚ

-I aquests nivells de participació han decaïgut o es mantenen?

-Contestar aquesta pregunta no és tan senzill. Si miram els fòrums, que són les grans convocatòries, aquelles en què ens reunim un pic a l'any, aquestes han anat a més o, com a mínim, s'han mantengut. Mai no hem davallat de les 70-80 persones i hem arribat a les cent i busques. Perquè en els fòrums sempre es prenen decisions importants. Per exemple, a la darrera decidírem entre tots, quin era la taxa de l'escoleta. Es pensà en els pressuposts, en els impostos a pagar per cada cosa, perquè tot està relacionat. Jo els vaig explicar les quatre o cinc possibilitats que hi havia. Els pares, lògicament, triaven pagar menys. Però, clar, jo els deia que si pagaven menys hi hauria menys doblers per a, per exemple, la gent major. I, a la vegada, la gent major defensava els seus interessos. Curiosament, va guanyar la proposta d'enmig, la moderada. Fins i tot, molts de pares no votaren la que els afavoria, perquè pensàrem en tots. I a l'inrevés, gent que no tenia fills votaren tot pensant en els pares..., va ser un debat realment exemplar. Des de l'Ajuntament teníem molta de por i resulta que, al final, la gent va votar amb un gran sentit comú. En canvi, en el tema de les comissions, que s'encarreguen una mica de concretar la feina, s'han dissolt i ara funcionam a través d'encontres puntuals, i feim reunions quan surten temes: sobre els animals de

"La grandària no és la qüestió, sol ser l'excusa"

"Aquesta és la pregunta que he de contestar sempre". Miquel Ramon es refereix a la qüestió de si, ateses la grandària i l'escassa conflictivitat social de Puigpunyent, no resulta més fàcil posar en pràctica els processos participatius de l'Agenda Local 21 que en una ciutat gran. No només indica que està disposat a contestar l'interrogant sinó, també, a argumentar que "des del meu punt de vista, aquesta sol ser l'excusa que posen a molts de llocs per no fer res". Ramon afegeix que "hi ha ciutats, com Palma o més grosses, que tenen procediments participatius tant o més efectius que els de Puigpunyent. És evident que no pots cridar els habitants de Palma en pla assembleari. Però, ja em diràs, a Palma hi ha associacions de tot tipus, de veïns, de gent gran, culturals..., hi ha mecanismes per crear una Agenda Local molt participativa des de qualsevol grandària de ciutat". El que sí s'ha de menester és "la voluntat política de fer-ho, saber que tot això s'ha de fer d'una manera molt conscient i que du molt de temps, molta de feina, a tots els que treballen a l'ajuntament".

companyia, l'energia solar, sobre l'estructura de la nova escola, la normativa de renous, les normes d'estil arquitectònic..., tot això no ho tractam simplement a la comissió que pertoca sinó que, amb missatges de mòbil, convidam la gent a participar. I, de vegades, això acaba en una mica de fracàs, però n'hi ha d'altres que són un èxit. La darrera, convocada per tractar el tema de l'energia solar, reuní més de trenta persones.

RESIDUS, AIGUA, ENERGIA: TANCAR ELS CICLES

-Quin és el tema en què s'ha aplicat de manera més genuïna l'Agenda Local?

-Personalment, m'encanta la qüestió dels residus, i no tant pel tema en ell mateix sinó perquè és una matèria molt representativa d'allò que és la participació i l'Agenda Local 21. Puigpunyent és pioner en el tema de gestió de residus, justament perquè s'ha dut, en un cent per cent, com un tema d'Agenda Local. És curiós, ara tothom ens demana què hem fet per aconseguir l'actual gestió de residus, però la realitat és que el Pla director de residus diu que tots els pobles han de fer allò que nosaltres hem fet. Feim recollida selectiva, les diferents parts i per separat, des de cada casa, amb les cinc bosses. El cas és que això ho diu el Pla director, però ningú no arrancava ni arranxa i, de fet, ara, l'orgànica no la recull ningú llevat de nosaltres. Com començàrem?, tot creant un grup específic per a això que es reunia cada dimecres, de vuit a nou. A les vuit en punt, hi hagués qui hi hagués, començàvem, i a les nou en punt, ho deixàvem. Ho fixàrem així, perquè si no, la gent s'arriba a cansar. Convidàrem gent de tot tipus, de totes les especialitats, de tot color polític i, a partir d'aquí, triàrem el sistema que la gent va preferir. Triàrem quants de dies es recollia, com es recollia, el sistema, les bosses, el poal...

"Optàrem per no contractar cap empresa. No, perquè vèiem que, en molts de casos, l'Agenda s'havia convertit en una espècie de màrqueting global de l'Ajuntament o dels que governaven"

El secret de governar "sense maldecaps"

L'Ajuntament de Puigpunyent està governat, amb majoria absoluta, per sis regidors del PSOE, partit al qual pertany Miquel Ramon. Des de la perspectiva política o de gestió, "governar amb una Agenda Local 21 et lleva molts de problemes en el plenari, perquè, com és normal, l'oposició sempre vota a favor. Com pots pensar, fa molt de mal posar-se en contra d'allò que, prèviament, ja ha decidit la gent del poble". Dóna, per tant, "molta tranquil·litat, més si, com en el nostre cas, ja hi ha una majoria de govern". Tranquil·litat que, a la vegada, s'estén als habitants del poble que saben que, per molt que canviï la tendència dels que governen a l'Ajuntament, mai no podrà canviar la gestió i els compromisos subscrits per la gent. Ara bé, en aquesta espècie de miracle d'estabilitat, tot allò que es guanya en un cert confort polític es paga amb "feina, molta feina". Perquè "darrera cada decisió hi ha tot un procés que significa molt de temps, moltes explicacions, i dedicar-s'hi. A més, a la gent no li pots anar amb explicacions molt tècniques, has de contar les coses de manera senzilla, sense enganyar, però senzilles. Una Agenda Local lleva molts de mals de cap a l'hora de governar, però t'ocupa quatre o cinc vegades més de temps i de feina. Aquesta és la realitat".

-I llevar els contenidors dels carrers...

-Sí, es va aprovar i a mi aquesta decisió, inicialment, em va espantar molt. Va sortir un i va dir: "per què no els llevam?". I tots varen dir que sí, que el poble guanyaria, que fora d'enmig aquesta imatge tan antiestètica. I jo m'ho vaig haver de menjar. I he hagut de reconèixer que va ser una gran decisió. Aquest mateix grup de feina va dir que, després de fer l'esforç, després que tots posàssim cada cosa en cada bossa, no volien que allò anàs a Tirme i, després, tornàs en forma de compost. Nosaltres hem de cercar la manera de fer el nostre propi compost, digueren. I, a més, -es va afegir- tenim terreny de sobres per repartir aquest compost. I de qualitat, perquè el que fa Tirme es mescla amb fangs de depuradora. I mira, ara ja hem aconseguit la cooperació del Ministeri de

"En temes com el de la reforma circulatòria, des de l'Ajuntament teníem por. Però la gent va votar amb un gran sentit comú"

Medi Ambient, que ens paga el cent per cent de la planta de compostatge. I també hem estat els impulsors, amb el suport d'UM, PP i PSOE, perquè es canviés el Pla director de residus i s'hi introduís un punt que diu que els pobles podran, si volen, tenir una petita planta de compostatge. Amb la nostra planta no haurem de fer el doble transport que es feia fins ara: els residus cap a Palma i, després, el compost cap al poble. I som a punt de provar unes noves màquines, una nova tecnologia, capaç de fer el tipus de compost que volem. I també volem que sigui una espècie de centre d'interpretació i educatiu, per mostrar com, en un tema de residus, es pot tancar tot el cicle dins el mateix poble. I ara el Ministeri de Medi Ambient veu que tot això podria ser un projecte pilot per a tot l'Estat.

-Però per tancar bé del tot el tema dels residus hauran de demostrar que en generen menys.

- El tema dels residus funciona bé. I és més, li diré que funciona bé perquè tenim tres empleats propis que cobren si funciona. Què vol dir això? Bé, així com a altres

bandes, com va passar a Inca fa unes temporades, tenen empreses que cobren més si recullen més residus, a Puigpunyent és al contrari, cobren més si se'n generen menys. I quan la gent vegi el que surt de la planta de compostatge ja no importarà contar més històries, ho veuran perfectament.

-Puigpunyent té una proporció enorme de territori protegit. Aquesta realitat, amb relació a l'Agenda Local 21, què comporta?

-L'Agenda Local 21 el que ha fet és impulsar la gent a promoure que, a través de les normes subsidiàries del municipi, es reforci aquesta protecció. Un tema que jo no he vist que s'hagi difós; surten tots els desbarats, però mai no veig coses com les que hem aprovat a Puigpunyent. Fa uns mesos, s'aprovaren les normes subsidiàries per unanimitat. Amb els vots de l'equip de govern, del PSOE, i de l'oposició, del PSM, PP... tots a favor! Perquè tenim clar que el nostre gran patrimoni és el territori. Nosaltres no tenim platja, no tenim Beata, ni coses d'aquest tipus. Tenim un gran patrimoni territorial protegit que, a més, ha de ser la base per a una activitat econòmica sostenible, i realment es pot fer. Per exemple, s'ha creat una associació anomenada Balpuig i enguany estrenarem la Fira Ecològica, que va sortir extraordinàriament bé a pesar que es va preparar en molt poc temps. I el projecte gros que volem engegar ara és el d'impulsar l'energia solar. Contactarem, com és lògic, amb el Govern balear, el Consell i el Ministeri i ja feim contactes amb la UIB. Volem caminar cap a l'autosuficiència en energia solar. A final d'any, tendrem una planta de compostatge i serem autosuficients en matèria de residus, i, amb el compromís de la Conselleria de Medi Ambient, farem l'obra de millora de la depuradora de Puigpunyent per intentar també ser autosuficients pel que fa al tema de l'aigua. Nosaltres tenim l'aquífer principal a la possessió de Son Puig; des d'allà l'aigua va al dipòsit regulador i, després a tot el poble. I, a partir de les cases, a la depuradora i de la depuradora sortirà, des de la comunitat de regants de Son Puig, al mateix Son Puig. Per tant, tendrem el cicle de residus tancat i també el de l'aigua. I la següent passa és tancar el cicle de l'energia.

CAP A L'AUTOSUFICIÈNCIA ENERGÈTICA

-I què pretenen fer, un gran parc solar o petites instal·lacions disseminades?

-El nostre plantejament és obtenir del sol els dos megawatts de potència que necessitam, a través de la instal·lació de plaques solars, lògicament en uns terrenys que no siguin ANEI. Per això hem anat a la universitat, perquè ens facin els estudis de localització. No volem un gran parc, sinó petites instal·lacions. I crear, de forma paral·lela, una societat on hi participi tota la gent del poble, perquè això és rendible econòmicament, perquè surt a compte i perquè pots vendre a la xarxa l'energia generada que sobri. I aquest no és un projecte a llarg termini, parl de dos anys. I, d'aquesta manera, anirem posant totes les peces. Ens faltaran alguns punts com el de potenciar el nostre territori, tot i que Balpuig treballa en qüestions de l'agricultura ecològica, en l'organització de petites excursions al territori tot mantenint el nivell de protecció... ; en poques paraules, tot això farà que, en una sèrie d'anys, puguem crear una activitat econòmica i convertir-nos en un municipi únic en tot el territori espanyol, que resolts els tres grans temes ambientals -energia, aigua, residus- i acompanyat d'una bona gestió del territori, pugui tenir una economia que faci que el poble no es converteixi en un simple dormitori de Palma.

ELS PUNTS FEBLES

-A ningú que llegeixi aquesta entrevista no li farem creure que a Puigpunyent no hi ha ni un sol punt feble. Així, que m'haurà d'indicar on tenen vostès problemes.

-Ja, ja! És que clar, jo som molt positiu, molt optimista. Però bé, on falla? Doncs, en el tema del sòl, el sòl a Puigpunyent és caríssim i això ens crea problemes, sobre tot en el cas del joves que cerquen habitatge. Fa poc aprovarem una iniciativa, un projecte d'habitatges de protecció oficial. La gent va poder observar el projecte, i no d'una manera esquemàtica sinó ben dibuixat, per comprovar com afectava la imat-

- I on entren aquí apartats com el creixement urbanístic i poblacional?

-El poble ha tengut, al llarg dels darrers anys, una creixuda important de població. I la gent es fixa molt en aquest tema, però crec que sense una perspectiva de les coses. Puigpunyent té ara 1.700 habitants quan és cert que, fa deu anys, només en tenia mil i pocs. Però el nucli ja està consolidat, no hi ha on créixer, tots els carrers ja estan fets, no es pot fer més a Puigpunyent. I no podem passar, segons les nostres pròpies normes subsidiàries, dels 2.300 habitants. I jo sempre dic el mateix: a Puigpunyent, a principis de segle, hi havia dos mil i busques habitants, i aquest són els que, com a molt, hi podrà haver. A Marratxí, no, eh! És cert que hi ha hagut una creixuda grossa, que s'han fet dos o tres carrers més i algunes cases, però ja està, únicament podrem aprofitar el sòl urbà disponible.

-I tot això, es pot planificar així perquè a Puigpunyent no hi ha gaire emigració, grans problemes socials o desequilibris o perquè la població té un nivell adquisitiu bastant elevat?

-Home, nosaltres som els que som. I és cert que a Puigpunyent hi ha un nivell econòmic alt. Jo no podria fer una anàlisi de com funcionaria la gent al poble si tenguéssim una població d'un altre tipus. No ho sé. És cert que no tenim grans problemes de desequilibri social, tot i que, en els darrers temps, han vengut alguns emigrants sud-americans que, per altra banda, s'integren molt bé. No tenim gent emigrant que faci feina a l'agricultura, però sí emigrants que treballen amb gent major i, a més, molta gent estrangera d'origen europeu. I la realitat és que no vull fer generalitzacions que puguin ser injustes però, de vegades, és més difícil implicar gent d'aquest darrers tipus, que, no sé com dir-ho, són bohemis, que fan la seva vida una mica a part, gent que es fa una casa amb unes parets enormes i no tenen contactes amb el poble..., de vegades aquesta gent no és la més convenient. La sort és que tenim molta gent que ve de Palma, gent jove, parelles, metges, advocats, professionals. El cas és que també hem fet molta feina en aquest àmbit, en el tema social, tenim una assistenta social, un educador de carrer per als joves i per als temes de drogodependència...i sí, les coses van millor.

ge del municipi. Aquest projecte encara no està en marxa i s'ha creat una mica d'ansietat entre els joves o la gent més desfavorida. I, en la resta, potser em puguin dir que jo veig les coses massa de color de rosa, però pens que anam bé. Anam bé en el tema de l'activitat econòmica, en la petita activitat econòmica, i, també en el de la cohesió social. I hem arribat a aquest punt d'una manera una mica involuntària, feim feina sense pretensions de donar lliçons a ningú. Però el cas és que anam a un congrés a Vitòria i la gent ens coneix, anam al Ministeri de Medi Ambient i resulta que ens citen com el "cas Puigpunyent", perquè és un cas en positiu. Ens hem convertit en marca i això ha generat al poble un procés d'entusiasme col·lectiu, a gran diferència de l'ànim de fa tres o quatre anys, quan la gent estava molt dormida. Què ens podem engatar de triomfalisme? Doncs no ho sé, ho hem de saber gestionar. També em preocupa una mica la qüestió de la cotilla del poble, el fet que tenim el límit dels dos mil i busques d'habitants. I després, què farem? No ho sé, perquè si un lloc és atractiu, la gent vendrà. I tindrem molt a fer, també, en el fet de continuar sent poble. Els nostres punts febles són els de sempre, el de ser petits, d'estar molt a prop de Palma. Però jo crec que els hem reconvertit en temes que poden ser valors. L'altre dia ho pensava: "estar a prop de Palma és una mala història". Però no, almenys no sempre. Pel fet d'estar prop de Palma ens podem endur un turisme d'alt nivell molt atractiu. Però, clar, sempre que mantenguem els nostres trets de poble, no canviar això, no deixar de ser un poble petit.

-El camí recorregut amb l'Agenda Local 21 és un camí sense retorn?

-Jo crec que sí. Entre altres raons perquè mai no hem polititzat aquest tema. Crec que, sincerament, hem sabut compartir i donar protagonisme a tothom. I tothom s'ha sentit protagonista, ningú no ha estat marginat. L'Ajuntament ha estat el braç que ha comandat les coses, però el protagonisme ha estat en mans del ciutadà. I si ho pensam bé, l'aïllament, que és una realitat geogràfica a Puigpunyent, i que sempre ha estat un problema, ara, en el nostre cas, ha estat una benedicció, perquè no som un lloc de pas, a Puigpunyent hi vas o no hi vas, per allà no passen carreteres ni hem hagut de patir els allaus que han viscut a altres llocs.

Signes vitals 2006: els guanys econòmics amaguen el declivi ecològic

S. V.

"SA NOSTRA" a través de la seva Fundació, ha col·laborat en la publicació en català de l'edició de "Signes Vitals 2006-2007". És l'informe que elabora anualment el Worldwatch Institute, per documentar les tendències que configuren el nostre futur.

L'any 2005 la concentració atmosfèrica mitjana del diòxid de carboni va augmentar un 0,6% per sobre del màxim assolit el 2004, fet que representa l'augment anual més gran que mai s'hagi registrat. La temperatura mitjana global va assolir els 14,6 graus Celsius i això va fer del 2005 l'any més calent del qual es té constància sobre la superfície de la Terra.

Als finals de l'any passat es va calcular que s'havia destruït un 20% dels esculls de corall del món i un 20% dels manglars. Els esculls de corall i els manglars són una barreira natural que protegeix el litoral enfront dels desastres meteorològics, el cost dels quals va assolir la xifra rècord de 204.000 milions de dòlars l'any 2005, 125.000 dels quals són atribuïbles a l'huracà Katrina.

És cert que l'any 2005 es va produir més acer i alumini que mai. La producció de vehicles va arribar a la xifra rècord de 45,6 milions d'unitats i el producte mundial brut va assolir un nou rècord de 59,6 bilions de dòlars. El nombre d'usuaris d'Internet arreu del món va superar els mil milions l'any 2005, mentre que les vendes de telèfons mòbils van arribar a la xifra de 816 milions.

El *Worldwatch Institute* afirma, emperò, que els guanys econòmics amaguen la crisi ja que aquestes tendències apunten nivells de comerç i consum extraordinaris, però tenen com a teló de fons un declivi ecològic causat per un món que funciona d'una manera desproporcionada gràcies als combustibles fòssils.

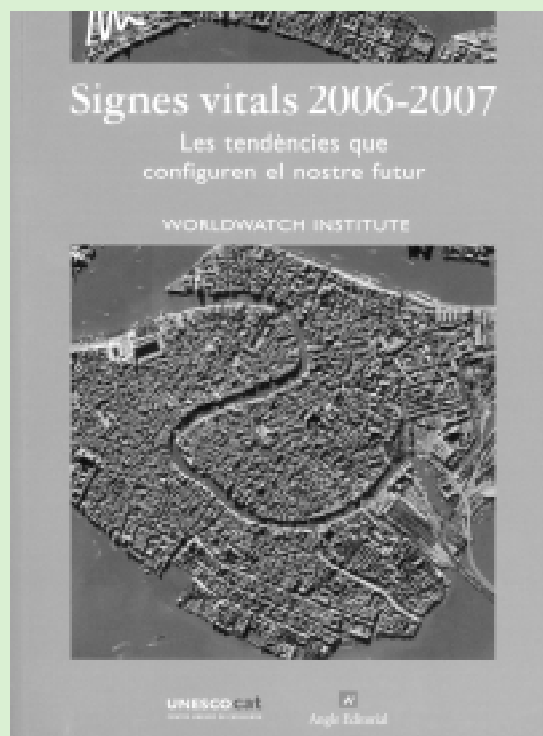
AVALUACIÓ DELS ECOSISTEMES DEL MIL·LENNI

Les conclusions de Signes vitals 2006-2007 es basen en l'Avaluació dels Ecosistemes del Mil·lenni, patrocinada per les Nacions Unides i publicada el 2005, que indica que la degradació dels sistemes naturals de la Terra ha estat propiciada per l'activitat humana. Per exemple, la deforestació representa el 25% de les emissions anuals de carboni causades pels humans, i gairebé l'1% de la superfície forestal global es va perdre entre el 2000 i el 2005 (les pèrdues més grans es van registrar a l'Àfrica i a Amèrica Llatina, amb un 3,2% i un 2,5% respectivament). La degradació dels ecosistemes perjudica els serveis vitals que proporcionen, com ara el subministrament d'aigua dolça i alimentació i la regulació del clima i la qualitat de l'aire. La degradació dels ecosistemes també augmenta el risc de canvis negatius i potencialment irreversibles, com ara les alteracions climàtiques regionals, l'aparició de noves malalties i la formació de "zones mortes" amb poc oxigen a les aigües costaneres.

"La nostra manera de viure perjudica els ecosistemes de la Terra i les persones que en depenen" ha afirmat Erik

Assadourian, director del projecte de Signes vitals 2006-2007. "Si tothom consumís a la mitjana dels països de la renda alta, el planeta només podria sostenir 1.800 milions de persones, no pas la població actual de 6.500 milions. I no es preveu que la població mundial es redueixi, al contrari arribarà als 8.900 milions l'any 2050".

Gairebé el 80% de l'energia mundial prové del petroli,

el carbó o el gas natural, és a dir, combustibles fòssils que contribueixen a les emissions de gasos hivernacle que precipiten el canvi climàtic. La crema de combustibles fòssils va continuar augmentant malgrat l'encariment dels preus de l'energia durant els últims dos anys. El 2004, el consum de carbó va augmentar un 6,3% i el consum de gas natural un 3,3%; el 2005, el consum de petroli va augmentar un 1,3%.

Aquestes taxes de creixement semblen poca cosa si es comparen amb les de l'energia renovable. La capacitat mundial d'energia eòlica va augmentar un 24% el 2005, la producció de plaques solars un 45% i la producció de biocombustibles un 20%. "Aquests avenços són impressionants i és probable que provoquin canvis de gran abast en els mercats mundials de l'energia en els pròxims cinc anys" ha assegurat el president de la Worldwatch Institute, Christopher Flavin. "Però la transició haurà de ser fins i tot més ràpida per tal d'evitar les crisis ecològiques i econòmiques que es poden precipitar si continua la dependència dels combustibles fòssils".

Signes vitals 2007 és publicat en català per Unescocat, amb la col·laboració de l'Obra Social de Caixa Sabadell, "SA NOSTRA" a través de la seva Fundació, i el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible.

Lomax, una mirada al passat

L'exposició que ha realitzat "SA NOSTRA" sobre l'estada del musicòleg nord-americà a les Illes en els anys 50 es recull en un llibre i un CD que ha coordinat Antoni Pizà i que ara es distribuirà.

L'exposició "Mirades" d'Alan Lomax, romandrà a la nostra memòria en el catàleg de l'exposició que juntament amb el CD recopilatori de les músiques que Lomax va estudiar ara es distribuirà.

"SA NOSTRA" ha publicat el llibre Alan Lomax *Mirades* de les imatges que s'oferiren a l'exposició d'aquest estiu a Mallorca i que ja s'havia muntat anteriorment a Menorca i Eivissa. El llibre també recull els treballs d'Antoni Pizà, Manel Frau, Judith Cohen i Esperança Bonet en què s'analiza la tasca del musicòleg i en concret la que realitzà en la seva estada a Balears el 1952 i que constitueix una part important del nostre patrimoni visual i sonor.

Mort el 2002, Lomax ha estat considerat un dels recopiladors de cançons més importants del segle XX. Tot i que començà a enregistrar música per l'Arxiu de la Can-

sciència social de Lomax i la seva adversió al règim de Franco hi són ben descrites.

Lomax arribà a Mallorca per assistir al II Festival Internacional de Folklore que se celebrà a Palma on començà els seus enregistraments per després anar fora vila. En aquell moment va descriure les dificultats que tengueren aquests treballs així com les vicissituds del treball de camp pels pobles de les Illes.

El treball de Lomax, tot i que no va ser el primer folklorista ni ha estat el darrer en estudiar la música i les tradicions de les illes, ha constituït un dels centres d'interès dels estudis de molts de folkloristes des del segle XIX fins a l'època actual i l'enregistrament d'aquesta mena de música, en contraposició a la transcripció de cançons fou un vessant excepcional a Espanya fins als anys 50. Tot això ens ho explica Antoni Pizà, comissari de l'exposició i ara coordinador d'aquesta publicació en el seu estudi introductor. Pizà assenyalava que amb la lectura dels diaris de Lomax "es descobreix la seva tendència a investigar i retratar mitjançant els seus escrits i també amb les seves fotografies, trets arcaics, tot allò que prové directament de l'ànima primitiva dels les persones i dels objectes, una civilització

que suposadament encara es troba en estat pur, fins i tot els escrits mostren un concepte ideal i sensual de l'Orient". Pel que fa a les fotografies, segons Pizà un dels aspectes més intrigants és que crea en l'espectador una inquietant tensió entre

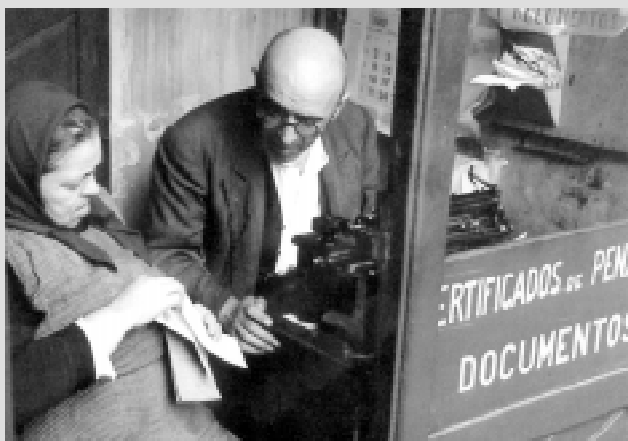
allò que s'experimenta com a realitat i allò que s'identifica com a producte de la imaginació. Una fotografia realista que no és únicament una simple impressió exacta que reflecteix o documenta la realitat exempta de qualsevol complicació, sinó més aviat un conjunt d'imatges condicionades per la intervenció del fotògraf, és a dir, la seva "mirada" personal sobre unes illes que avui ja no es poden veure.

Alan Lomax.

çó Folklorica Americana en els anys 30, va ser l'any 1952 quan, juntament amb Janette Bell, equipats amb un magnetòfon i una petita Leica de mà, visità Mallorca, Eivissa i Formentera. Els diaris manuscrits de Lomax, tot i que es troben en un pèssim estat, ofereixen una descripció colorista de la gent i dels llocs, juntament amb tota mena d'impressions de viatge. Als diaris i a les fotografies, Lomax manifesta una tendència a centrar-se en els aspectes que documenten la part més desagradable de la realitat. La

L'ésser viu més gran del món habita a Balears

Gea

Es tracta d'una posidònia de 100.000 anys, descoberta per un equip d'investigació internacional dirigit des de l'IMEDEA i que es troba en el canal entre Eivissa i Formentera.

Pradera de posidònia.

Un equip internacional de científics del qual en formen part investigadors del Consell Superior d'Investigacions Científiques i de la Universitat de les Illes Balears, ha descobert l'organisme viu més gran de tot el món. Es tracta d'una "posidònia oceànica" que té vuit quilòmetres de longitud i que, segons s'ha pogut documentar, és viva des de fa 100.000 anys. Carlos Duarte, investigador del CSIC adscrit a l'IMEDEA va ser l'encarregat de fer conèixer el descobriment, juntament amb les doctores Sophie Arnaud, de la Universitat portuguesa de l'Algarve i Salud Deudero, de la UIB. Duarte va explicar que aquest organisme es

troba en una pradera de posidònia entre la zona dels Freus (Formentera) i ses Salines d'Eivissa, amb 700 quilòmetres quadrats d'extensió.

En aquesta praderia hom calcula que hi ha devers 100 milions d'exemplars de la mateixa espècie, motiu pel qual el descobriment ha d'atribuir-se a una afortunada casualitat. L'enorme longitud de la planta fa que no sigui fàcilment perceptible, atès que es troba repartida pel fons de la mar amb fulles que afloren constants entre unes altres. El científic explicà, també, que el descobriment permet suposar que la llarga supervivència de la posidònia és un fet més freqüent del que calia suposar. En el Mediterrani hi ha altres prades de grans dimensions com la d'Eivissa, al Campello (Alacant), Xipre i Sicília, encara que inferiors. La posidònia és una planta que només pot desenvolupar-se fins a profunditats de 40 metres, per la qual cosa els 18 metres de mitjana que hom troba al canal entre Formentera i Eivissa resulten idonis.

No obstant això, l'equip d'investigació va aprofitar el descobriment per alertar, una vegada més, sobre els perills que aguaiten la posidònia oceànica a la Mediterrània. Es calcula que n'hi ha devers 50.000 quilòmetres quadrats, una cinquena part dels quals es troba a Balears. No obstant això, segons els científics, aquesta planta marina es troba en greu perill d'extinció a causa del canvi climàtic, dels abocaments i del llançament d'àncores, així com de la presència d'espècies d'algues invasores.

L'aigua de la Mediterrània es "tropicalitza", i a això cal afegir també el lent creixement de la posidònia oceànica, que no depassa els dos centímetres a l'any. En aquest sentit, els resultats obtinguts fins al moment pel projecte Conservació de Prades Submarines que porta a terme l'Estació d'Investigació Costanera de ses Salines, adscrita a l'IMEDEA i impulsada per la Fundació BBVA, adverteixen que la degradació dels fons marins comporta la pèrdua de la biodiversitat en tots aquests ecosistemes. Segons Duarte, la pèrdua dels ecosistemes "capaços de segrestar CO2", com és el cas de les praderes de posidònia, agreuja el problema d'escalfament global, atès que la seva desaparició generaria una font de CO2 on ara hi ha un albèllo.

En el projecte hi col·laboren, a més de les universitats i organismes esmentats, l'Institut Valencià d'Investigacions Agràries, la Universitat Autònoma de Mèxic i Universitat del Sud d'Alabama-EEUU i l'Institut d'Oceanologia de Cuba.

El Parlament aprova la Llei d'avaluació d'impacte ambiental

Gea

Segons el conseller de Medi Ambient, la Llei és pionera a tota Espanya i compleix amb totes les exigències comunitàries. Per la seva banda, el Consell de Mallorca ha remès al Parlament un Projecte de Llei del paisatge. L'oposició acusa el Govern de fer electoralisme a costa del medi ambient.

La Llei d'avaluació d'impacte ambiental i avaluacions ambientals estratègiques de Balears va ser aprovada pel Parlament amb només els trenta vots del grup popular. A l'hora de la votació no van ser-hi presents els parlamentaris d'Unió Mallorquina, mentre que la resta dels parlamentaris -grups socialista, Entesa Nacionalista i Esquerra

Unida- es varen abstenir, tal com feren amb la totalitat de les lleis del Govern que varen ser tramitades durant el període extraordinari d'estiu. No obstant això, el conseller de Medi Ambient, Jaume Font, que va defensar el projecte, va assegurar que aquesta llei és innovadora.

"La llei és ajustada, oportuna i adequada", va assegurar Font, qui, d'altra banda,

va destacar que la seva elaboració havia estat possible mitjançant una àmplia participació d'associacions i ciutadans. Segons el conseller, la nova llei converteix Balears en una comunitat autònoma "pionera" a Espanya, atès que és l'única que s'adapta a la normativa marc aprovada el passat mes de juliol, i que endemés compleix amb to-

tes les exigències establertes per la Unió Europea sobre la matèria. Font va defensar durant el debat la necessitat de comptar amb una legislació que avalui l'impacte ambiental de qualsevol tipus d'infraestructura pública que es porti a terme a l'arxipèlag i que pugui tenir un impacte paisatgístic. Una tasca de la qual es responsabilitzarà la Comissió Balear de Medi Ambient.

CRÍTQUES DE L'OPOSICIÓ

La nova llei contempla sancions per delictes mediambiental de fins a tres milions d'euros per als casos qualificats de "molt greus", que podrien abonar-se mitjançant el pagament de la quantia imposada o bé amb la realització d'una "contraprestació" mitjançant l'execució de treballs encaminats a millorar l'entorn natural de les Illes, tasques, per exemple, de reforestació i restauració. Per a Jaume Font es tracta d'una llei molt important, tal com ho demostra, segons les seves paraules, l'interès i la participació dels grups de l'oposició durant els debats que varen permetre -dirigir- que el text aprovat inclogui el 90% de les esmenes parcials que es varen presentar. En aquest sentit, la llei d'avaluació d'impacte ambiental recull un 93% de les 21 esmenes del grup parlamentari socialista, un 50% de les 23 presentades pels diputats del PSM i al voltant d'un 25% de les 87 esmenes parcials d'EU/Els Verds.

Precisament, la portaveu d'aquest grup, Margalida Rosselló, va ser la veu més crítica de totes. Tots varen ser molt crítics; al·legaren que amb la llei l'única cosa que pretén el PP és "penjar-se medalles abans de les eleccions". O amb afirmacions com que "arriba tard i malament". Per a la portaveu d'EU-EV la llei no assegura la participació de la ciutadania ni aclareix la forma de portar a terme un procediment d'impacte ambiental. Per la seva banda, el PSIB, si bé va reconèixer que el text aprovat és "acceptable" es va mostrar disconforme amb el procediment sancionador, ja que, al seu judici, les

multes que s'apliquen són menors a l'acte delictiu. Una opinió compartida pels parlamentaris d'Entesa Nacionalista.

Segons el preàmbul de la llei, el seu objectiu és aconseguir un nivell elevat de protecció del medi ambient i contribuir a integrar els aspectes mediambientals en els projectes, activitats, plans i programes que puguin tenir efectes significatius sobre el medi ambient a l'àmbit de les Illes Balears, així com establir els instruments adequats a fi i efecte de fer efectives les mesures protectores, correctores i compensatòries.

LA LLEI DEL PAISATGE DEL CONSELL DE MALLORCA

D'altra banda cal recordar que el Consell de Mallorca, a iniciativa d'UM, va aprovar a principi d'estiu una Proposició de llei del paisatge dels Illes Balears que ha estat remesa al Parlament, encara que les seves possibilitats d'aprovació en aquesta legislatura -davant la proximitat de les eleccions- siguin poques. En la seva presentació el vicepresident del Consell de Mallorca, Miquel Nadal, i el conseller executiu del Departament de Territori, Bartomeu Vicens, varen destacar que l'objecte d'aquesta proposició de llei és el reconeixement del paisatge com bé d'especial protecció jurídica i l'establiment de la normativa necessària per a la seva correcta gestió i ordenació en el marc del desenvolupament de les polítiques d'ordenació territorial,

El paisatge, en el centre del debat parlamentari

urbanístiques i d'actuacions amb major i menor incidència sobre el paisatge amb una perspectiva integradora. També en aquesta ocasió els grups de l'oposició es varen mostrar disconformes per considerar que era una llei confusa i electoralista.

Regne Unit i Estats Units, països preferits per ampliar estudis dels joves de Balears

Amb el lema "la fórmula per al teu futur" "SA NOSTRA" ha ofert als joves de les Balears el programa d'ajuts per a l'ampliació d'estudis a l'estranger que enguany compleix la seva 22ena edició.

La convocatòria 2006 del Programa d'ajuts per a l'ampliació d'estudis a l'estranger fa possible que aquest curs vuit joves puguin desenvolupar els seus estudis de postgrau arreu del món.

Els criteris de selecció que se segueixen per fer la tria es fixen en els mèrits acadèmics dels sol·licitants, la qualitat i l'interès del projecte presentat, el prestigi acadèmic del centre triat i el nivell de coneixement per part del sol·licitant de l'idioma requerit.

Enguany cinc dones i tres homes en podran gaudir amb l'objectiu d'aconseguir que la societat balear assolixi els nivells de progrés adequats a les noves exigències científiques, tècniques i artístiques del món actual.

Els seus projectes i destinacions han estat variats. Projectes plens d'il·lusió i qualitat, que jugaran un paper fonamental al seu futur professional.

Així els becaris de la convocatòria 2006 s'han traslladat a països tan diversos com Alemanya, Estats Units o Suècia per ampliar els coneixements dins les seves respectives disciplines.

Quant a les característiques, els beneficiaris han estat joves llicenciats, titulats superiors o estudiants de darrer curs de carrera de qualsevol disciplina científica, humanística, artística i tecnològica, menors de 30 anys.

Enguany hi ha hagut representants de les disciplines de música, filologia àrab, ciències ambientals, economia i empresarials o història.

Els ajuts consisteixen en 600 euros inicials i mensualitats de 1.400 euros, el 50% de la matrícula a més d'una assegurança d'accident i una altra d'assistència en viatge.

Des de l'any 1985, "SA NOSTRA", Caixa de Balears desenvolupa una tasca d'ajudes a la formació dels nostres estudiants. Al llarg d'aquestes 22 convocatòries, 129

estudiants (67 homes i 62 dones) han gaudit del suport de l'entitat.

Durant aquests més de deu anys des que es posà en marxa la iniciativa les preferències dels estudiants s'han inclinat al camp de l'economia i la informàtica, i els països més sol·licitats pels joves han estat Regne Unit, Estats Units i França en els tres primers llocs encara que també s'han concedit ajust per a Itàlia, Canadà (1) i l'Equador (1), Holanda (1), Suècia i Portugal, entre d'altres.

Els Bolets de les Balears aviat a la xarxa

"SA NOSTRA" treballa actualment en el projecte de situar els bolets de Balears a la xarxa, a través d'un Herbari de bolets que es realitzarà amb en col·laboració amb el Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller i de l'expert en micologia Carles Constantino.

En converses mantingudes amb la direcció del Museu i el micòleg Carles Constantino s'ha coincidit en l'interès que pot tenir situar aquests continguts a la xarxa tant per als micòlegs com per al públic en general. De fet, el Museu ja tenia la intenció de fer una web sobre bolets però tan ells com la Fundació han valorat que la suma de les forces pot afavorir la iniciativa. Es tractarà d'aprofitar els coneixements i banc d'imatges que

Constantino disposa dels bolets i la tecnologia que hem desenvolupat per construir webs. Ara es realitzen les tasques de disseny de la imatge de la nova web i es construeix la base de dades pròpia per a l'elaboració les fitxes de cada una

de les espècies amb informació sobre els seus noms populars i la seva distribució a la mediterrània, la descripció morfològica, l'hàbitat on viu i els usos culinaris i toxicitat de cada un dels bolets de les Balears.

Carles Constantino, juntament amb Josep Lleopard Siquier ja va ser l'autor del llibre *Els bolets de les Balears* que ja fa gairebé deu anys publicà "SA NOSTRA" i on es presentà un dels estudis més exhaustius de les espècies existents a les Balears.

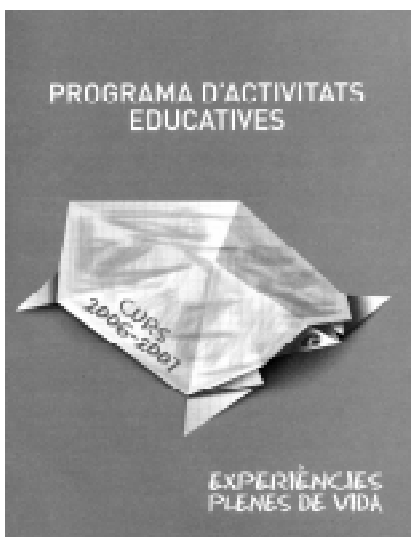
A les Illes s'han descrit un mil·lenar d'espècies de bolets diferents i cada any augmenta la llista amb noves cites. La major part d'aquestes espècies està documentada.

Programa d'Activitats Educatives 2006

"Experiències plenes de vida" per engrescar els mes joves

"SA NOSTRA" ha presentat el programa d'activitats educatives que enguany compleix la seva tretzena edició i que espera arribar a més de cinquanta mil escolars de Balears.

El foment de l'aprenentatge continuat i l'impuls de la capacitat crítica, la innovació i la generació del coneixement i de la participació activa en la societat de la informa-

ció són, així ho afirmà Fernando Alzamora, president de "SA NOSTRA" en la seva presentació, els objectius del programa d'activitats educatives que enguany s'ha presentat amb el lema "Experiències plenes de vida".

Les propostes per a escolars que cada any, i ja en fa tretze, realitza la Fundació "SA NOSTRA", en aquesta edició inclou-

uen una cinquantena d'activitats entre les quals n'hi ha deu noves. A més, també és nova la participació d'entitats col·laboradores com ara el Museu Regional d'Artà i el d'Història de Manacor, que juntament amb els onze equipaments culturals que ja hi participaren en altres edicions suposen un marc idoni per desenvolupar les activitats, entre elles destaquen el Jardí Botànic i el Museu de Ciències Naturals, la Universitat de les Illes Balears, l'Observatori Astronòmic de Mallorca i el grup ecologista GOB, per citar-ne algunes.

Enguany els centres escolars que participin podran fer endemés per primera vegada una activitat en anglès *Music, art and english* i hi haurà un cicle literari, en el qual és prevista la participació de Luis García Montero, Pere Rovira i Maria Antònia Oliver, adreçat a alumnes de segon cicle d'ESO. I també quant a literatura es refereix hi ha prevista una exposició dedicada a Damià Hugueta, en el desè aniversari de la seva mort, en la qual, així s'explica al mateix programa, la Fundació vol recordar el poeta tot presentant-lo com l'home que fou, un humanista que des de la seva terra, Campos, produí una obra universal. L'activitat és prevista per al mes de novembre al Centre de Cultura "SA NOSTRA" del carrer de la Concepció.

Aquesta és la tretzena edició del programa educatiu de "SA NOSTRA". L'any passat hi participaren més de 50.000 alumnes de les Illes i enguany s'espera superar aquestes xifres.

La Fundació "SA NOSTRA" organitza un cicle de conferències sobre el canvi climàtic

Amb el títol *El Clima, temps de canvi*, el programa es desenvolupa durant els mesos d'octubre i novembre al Centre de Cultura "SA NOSTRA" en cinc sessions on s'analitza el fenomen del canvi climàtic des de diverses perspectives. Hi intervenen especialistes nacionals i s'hi parla de com l'escalfament de la Terra té repercussions

sobre els més diversos àmbits.

La propera conferència dins aquest cicle serà dia 24 d'octubre amb la participació d'Agustí Jansà, director del Centre Meteorològic Territorial a les Illes Balears que parlarà d'*El canvi climàtic a les Illes Balears*. Dia 3 de novembre intervindrà el físic i home del temps de Televisió de

Activitats a les Piitüses

La mar i en pop!

Gea

La Mar i en Pop! és un projecte educatiu per al públic infantil que vol fer reflexionar sobre la necessitat de protegir la mar d'un perill: les persones que l'embruten constantment amb greu amenaça per als animals i la vida.

Es tracta d'una exposició vivencial, a partir d'una pel·lícula de dibuixos animats realitzada a Menorca. Els alumnes visiten un espai marí on se "submergeixen" sota el mar de la mà d'en Pop i els seus amics. Hi viuran l'aventura de netejar la mar de tanta brutícia, a la vegada que aprendran sobre els ecosistemes marins: el respecte a la vida a la platja, al moll, a les roques i als camps de posidònia.

La pel·lícula inclosa a l'activitat té com a personatges representants de diferents espècies autòctones i l'activitat ofereix una feina de conscienciació sobre la generació de brutícia i la vida al mar amb cançons amb lletra de Ponç i Pons i Cris Juanico. Amb aquesta activitat a més els professors i podran treballar els conceptes, el coneixement dels animals i els ecosistemes i poemes i cançons amb els alumnes d'educació infantil i primer cicle de primària.

L'activitat es dura a terme a Sant Antoni de Portmany entre el gener i febrer de 2007 i a Formentera a partir del mes d'abril.

Catalunya, Tomàs Molina per parlar de *Societat i canvi climàtic*

A continuació i per tancar el cicle dia 21 de novembre és prevista la conferència *El cambio climático en España: situación actual y perspectivas de futuro* a càrrec de Concepción Martínez Lope, física i coordinadora de l'Oficina Española de Cambio Climático del Ministeri de Medi Ambient.

El canvi climàtic és un fet constatat que suposa una de les grans amenaces ambientals, socials i econòmiques del planeta.

Durant el darrer segle, la temperatura de la Terra ha augmentat de manera considerable, principalment a causa de les activitats humanes i les previsions són que continuarà augmentant encara més. Les glaceres es fonen, la silueta dels casquets polars es fa cada vegada més petita, el nivell i la temperatura de la mar s'incrementa... Cada vegada són més freqüents i virulents els fenòmens meteorològics extrems com ara sequeres i inundacions.

Les repercussions de l'escalfament global també afecten els éssers vius i les seves conseqüències són paleses sobre la distribució d'algunes espècies. I el que és encara més preocupant, sobre la salut humana.

El lloc de les conferències és al Centre de Cultura "SA NOSTRA", al carrer de la Concepció, 12 de Palma i l'hora de començament és a les 19,30 hores en totes les sessions.

Per a més informació podeu adreçar-vos al Centre de Cultura "SA NOSTRA", tel. 971 725 210

Conèixer la nostra realitat a través dels joves

Gea

(±) Diferents. Realitat Social dels Joves de les Illes és el títol de l'exposició itinerant que "SA NOSTRA" posa a la disposició dels centres educatius de les Balears per donar a conèixer la radiografia actual dels nostres joves dins el mateix col·lectiu.

Els centres educatius que així ho sol·licitin podran disposar durant 15 dies del material que conforma l'exposició (±) *Diferents. Realitat Social dels Joves de les Illes*. En total 21 plafons de gran format on s'analitza de forma entenedora la realitat social dels joves de Balears. L'exposició parteix de la premissa que "saber com som és un requisit per poder construir un projecte col·lectiu". *L'Anàlisi de la realitat social dels joves a les Balears 2005*, unida a altres estudis socials, demogràfics, culturals..., conforma una base d'informació a partir de la qual s'ha muntat aquesta exposició que mostra la situació, les trajectòries i les expectatives dels joves de les Illes i que ens permetrà oferir una perspectiva de conjunt.

Molts d'aquests treballs són desconeguts per a la gran majoria de la població, i més

encara pels joves; alguns són de difícil comprensió si no es disposa de coneixements tècnics, ja que en principi no estan pensats per a la divulgació. Per això,

la Fundació "SA NOSTRA" i la Direcció General de Joventut acordaren preparar una presentació de la realitat social dels joves pensada per als joves i amb la complicitat dels centres escolars, amb l'objectiu que la presentació serveixi perquè, a través de la participació, es fomentin i s'impulsin idees i actituds positives davant la diversitat i la complexitat de la realitat juvenil.

A la web de "SA NOSTRA" trobareu la informació referida als continguts així com una guia didàctica d'activitats elaborada pels professors i especialistes Josep L. Oliver i Lluís Ballester, directors d'aquest projecte.

DE JOVES I PER ALS JOVES

(±) *Diferents. Realitat Social dels Joves de les Illes* té per finalitat divulgar les diverses realitats socials des de l'òptica dels joves mateixos i de les seves experiències vitals.

La mostra s'estructura en diferents blocs informatius que inclouen: demografia, emancipació, formació, treball, mobilitat, salut i sexualitat, oci, societat de la informació, identitat, valors, desigualtat de gènere, serveis adreçats als joves.

A més de la cessió dels plafons durant un període de 15 dies, "SA NOSTRA" ofereix el trasllat i muntatge al centre, una guia didàctica per a l'equip d'educadors on es proposen diverses activitats en grup per tal de fomentar i d'impulsar idees i actituds positives davant la diversitat i complexitat de la realitat juvenil i un joc multimèdia que té per objectiu facilitar la descoberta de la realitat social i a la vegada pot servir de referent per preparar la visita a l'exposició o per després treballar-ne determinades temàtiques.

L'espai mínim que es necessita per al muntatge de l'exposició és d'aproximadament 80 metres quadrats que permetran els alumnes conèixer la realitat que ens envolta és un dels punts de partida per a la nostra identificació.

El muntatge està adreçat a estudiants d'ESO, batxillerats i cicles formatius.

Quant a les dates s'oferirà de manera itinerant durant el primer trimestre a les Pitiüses. A Menorca el 2n trimestre i per últim en podran disposar els centres de Mallorca durant el 3r trimestre.

Per a més informació podeu adreçar-vos a cantapera@fundacio.sanostra.es

A les Balears hi ha quatre reserves marines amb un total de 43.000 ha d'espai marí protegit. Les reserves marines existents a les Illes Balears són la de la badia de Palma, compresa entre el Club Nàutic de s'Arenal i el cap de Regana -declarada el 1982-, la del Nord de Menorca, i la dels Freus d'Eivissa i Formentera, declarades el 1999. El maig de 2002, se'n declarà una quarta, la reserva marina del Migjorn de Mallorca, al sud de l'illa. Per últim l'any 2004 es declarà la reserva marina del Toro i de les Illes Malgrats.

FIGURES DE PROTECCIÓ

Les reserves marines han de ser considerades eines mitjançant les quals es regulen els usos i l'explotació del medi marí, per tal d'incrementar la regeneració natural dels recursos i conservar els ecosistemes marins més representatius. Així, dins l'àmbit de les reserves, hi ha tota una sèrie de limitacions d'activitats i zones de protecció especial on es restringeix totalment l'activitat extractiva. Aquestes darreres s'ha comprovat que actuen com a focus d'alevinatge i proliferació de les espècies comercials en tota la seva àrea d'influència.

Talles mínimes per a la pesca submarina

Espècie	talla mínima (cm)
Escorball (<i>Sciaena umbra</i>)	34,5
Anfós (<i>Epinephelus marginatus</i>)	50,0
Anfós llis (<i>Epinephelus alexandrinus</i>)	53,0
Anfós bord (<i>Mycteroperca rubra</i>)	53,0
Orada (<i>Sparus aurata</i>)	37,5
Llop (<i>Dicentrarchus labrax</i>)	42,5
Tord massot (<i>Labrus merula</i>)	31,5
Tord grívia (<i>Labrus viridis</i>)	35,0
Reig (<i>Umbrina cirrosa</i>)	35,0
Congre (<i>Conger conger</i>)	95,0
Morena (<i>Muraena helena</i>)	95,0
Sard reial (<i>Diplodus cervinus</i>)	Prohibit
Rajades (<i>Raja spp.</i>)	Prohibit
Ferrassa (<i>Dasyatis pastinaca</i>)	Prohibit

A més les reserves són també figures de protecció d'ecosistemes i espècies, instruments de gestió pesquera que permeten una explotació sostenible dels recursos.

MIGJORN DE MALLORCA, LA MÉS EXTENSA

La reserva marina del Migjorn de Mallorca abasta 22.332 ha a la franja d'aigües interiors (costaneres) entre el cap Blanc, el cap de ses Salines i cala Figuera de Santanyí. El seu límit exterior, tant a llevant com al freu de Cabrera i enfront de sa Ràpita, fou establert, en l'ordre de creació de la reserva, a la isòbata dels 50 m de fondària, però, posteriorment, el maig de 2003 mitjançant una segona ordre de modificació de l'anterior, s'amplià la reser-

va marina cap al llebeig a conseqüència de l'efecte negatiu de la pesca d'arrossegament que perjudicava greument els recursos marins i l'estat de les poblacions, tant bentòniques com de peixos.

Bàsicament la plataforma continental que constitueix els seus fons està recoberta per sediments carbonatats (arenes). Les comunitats biològiques que es desenvolupen en aquest substrat, encara no prou estudiades, són les praderies de fanerògames marines *Posidonia oceanica* i *Cymodocea nodosa*, d'elevada producció biològica i d'alevinatge d'espècies d'interès pesquer, comunitats d'algues calcàries vermelles (grapissar o maèrl) i comunitats de coral·ligen i mol·luscs (bivalves, gasteròpodes).

Entre el cap de ses Salines i cala Figuera destaca l'existència d'importants zones de fons detrítics litorals que constitueixen la principal pesquera a Mallorca de raors (*Xyrichtys novacula*) i espècies associades (*Bothus podas*, *Trachinus spp.*).

Donada la gran extensió d'aquesta reserva marina, la seva regulació -encara incompleta- es significativament diferent de la resta de reserves de les Illes Balears.

PROTECCIÓ ESPECIAL

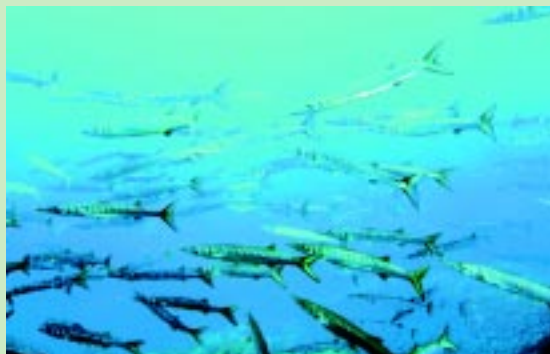
A l'est de la reserva marina, dins les aigües compreses entre Cala Figuereta i la punta des Baus, s'estableix una àrea de protecció especial, caracteritzada per la presència de praderies de les fanerògames marines *Posidonia oceanica* i *Cymodocea nodosa*, on està prohibit qualsevol tipus de pesca marítima, l'extracció de flora i fauna marines, l'ancoratge d'embarcacions sobre les praderies de fanerògames i el busseig amb escafandre autònom.

A la resta de la reserva es permet la pesca professional d'arts menors, la pesca professional d'arrossegament en fondàries superiors als 50 m, la pesca recreativa i la pesca submarina, amb mesures de regulació concretes.

L'àrea de protecció especial delimitada és de 293 hectàrees.

NORMATIVA

La pesca professional d'arrossegament es permet sempre a fondàries superiors als 50 m, s'ha de sol·licitar autorització a la DG de Pesca, i només podran ser auto-

ritzades les embarcacions adscrites a la Confraria de Pescadors de Santanyí i les adscrites a altres confraries que puguin demostrar habitualitat en la pesca a la zona. Aquestes embarcacions hauran de portar caixa blava o un altre sistema de control equivalent.

Hi ha un període de veda per a la pesca d'arrossegament des del 16 de juliol al 15 d'agost, i un període amb horari reduït (05.30 h a 9.00 h) entre l'1 i el 15 de juliol i entre el 16 i el 31 d'agost.

Quant a la pesca professional d'arts menors, dins la reserva marina es pot practicar la pesca professional d'arts menors, excepte a l'àrea de protecció especial entre Cala Figuereta i la punta des Baus.

PESCA SUBMARINA

Dins la reserva marina es pot practicar la pesca submarina, excepte a l'àrea de protecció especial entre Cala Figuereta i la punta des Baus.

Es prohibeix el seu exercici els dimarts i els divendres no festius.

S'establiran llicències específiques individuals que seran lliurades anualment per la Direcció General de Pesca, que en podrà establir un nombre màxim d'acord amb la Federació Balear d'Activitats Subaquàtiques (FBDAS) i en base als resultats dels estudis realitzats a la reserva.

S'estableix a més una limitació de talla en cm. per a la captura de determinades espècies i algunes espècies com ara el sard reial (*Diplodus cervinus*), la rajada (*Raja spp.*) i la ferrassa (*Dasyatis pastinaca*) hi són prohibides.

Reserva marina del Migjorn de Mallorca

Situació:

Aigües costaneres entre el cap Blanc, el cap de ses Salines i cala Figuera de Santanyí a l'illa de Mallorca.

Declaració:

Maig del 2002 (BOIB núm. 56, de 9 de maig de 2002) en el marc de la política de gestió pesquera de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears.

Autoritat de Gestió:

La Conselleria d'Agricultura i Pesca és l'organisme que gestiona la reserva marina amb un servei de vigilància, una comissió de seguiment formada pels diferents col·lectius implicats.

Zonificació:

El seu límit exterior, tant a llevant com al freu de Cabrera i enfront de sa Ràpita, fou establert, en l'Ordre de creació de la reserva, a la isòbata dels 50 m de fondària. Posteriorment, el 2003 una segona Ordre de modificació de l'anterior amplia la reserva marina cap al llebeig a conseqüència de l'efecte negatiu que la pesca d'arrossegament produïa a la zona.

Especies mes importants:

Praderies de fanerògames marines *Posidonia oceanica* i *Cymodocea nodosa*, d'elevada producció biològica i d'alevinatge d'espècies d'interès pesquer, comunitats d'algues calcàries vermelles (grapissar o maèrl) i comunitats de coral·ligen i mol·luscs (bivalves, gasteròpodes).

Entre el cap de ses Salines i cala Figuera destaca la principal pesquera a Mallorca de raors (*Xyrichtys novacula*) i espècies associades (*Bothus podas*, *Trachinus spp.*).

Serveis i direcció d'interès:

Direcció General de Pesca
C/ Foners, 10.
07006. Palma de Mallorca.
Tel.: 971 176 104 - Fax: 971 176 157

Confraria de Pescadors de la Colònia de Sant Jordi
Tel. 971 166 053

Confraria de Pescadors de Santanyí
Tel. 971 163 127

Parc Nacional de l'arxipèlag de Cabrera
Tel. 971 725 010

Legislació:

Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 3 de maig de 2002, per la qual s'estableix la reserva marina del Migjorn de Mallorca, compresa entre el cap Blanc, el Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera i Cala Figuera (BOIB núm. 56, de 9 de maig de 2002).

Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 21 de maig de 2003, per la qual es modifica l'Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 3 de maig de 2002, per la qual s'estableix la reserva marina del Migjorn de Mallorca, compresa entre el cap Blanc, el Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera i Cala Figuera (BOIB núm. 80, de 7 de juny de 2003).

Ordre de la consellera d'Agricultura i Pesca de 29 d'abril de 2005, per la qual s'estableix una àrea de protecció especial a la reserva marina del Migjorn de Mallorca (BOIB núm. 73, de 12 de maig de 2005).

Ordre del conseller d'Agricultura i Pesca de 29 d'octubre de 2002, per la qual es crea la Comissió de Seguiment de la reserva marina del Migjorn de Mallorca, compresa entre el cap Blanc, el Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera i Cala Figuera (BOIB núm. 135, de 9 de novembre de 2002).

Resolució del director general de Pesca de 24 de maig de 2004, per la qual s'especifiquen les modalitats i els períodes d'utilització dels ormeigs de pesca professional, recreativa i esportiva dins l'àmbit de la reserva del Migjorn de Mallorca, compresa entre el cap Blanc, el Parc Nacional Marítim Terrestre de Cabrera i Cala Figuera (BOIB núm. 96, de 10 de juliol de 2004).

Donada la gran extensió d'aquesta reserva marina, la seva regulació -encara incompleta- es significativament diferent de la resta de reserves de les Illes Balears.